

კრედიტის დაზღვევა ქართულ და გერმანულ საბანკოსამართლებრივ პრაქტიკაში

ასოც. პროფ. გიორგი რუსიაშვილი

I. შესავალი

მოცემული სტატია ეხება როგორც ქართულ, ისე უცხოურ საბანკო პრაქტიკაში გავრცელებულ კრედიტის დაზღვევას, რომლის მეშვეობითაც ბანკი აზღვევს საკუთარი მოვალის გადახდისუუნარობის რისკს, და იმ საკითხს, თუ როგორ აისახება ეს დაზღვევა ბანკსა და მის კლიენტს შორის შიდა ურთიერთობაზე, კერძოდ, შეიძლება თუ არა დაეკისროს ბანკს ვალდებულება, ჯერ სადაზღვეო კომპანიისაგან სცადოს საკუთარი ინტერესების დაკმაყოფილება და მხოლოდ ამის შემდეგ წაუყენოს მოთხოვნა მსესხებელს/მის მემკვიდრეს. საერთაშორისო, კერძოდ, გერმანული პრაქტიკა ამ შეკითხვას ცალსახად უარყოფით პასუხს სცემს – ბანკი არ არის ვალდებული, წინმსწრებად ჯერ სადაზღვეო კომპანიას უჩივლოს და ერთხმად უარყოფილია, რომ თითქოს იგი მხოლოდ ამ დავის უშედეგოდ დასრულების შემდეგ მოიპოვებს უფლებას, მოითხოვოს მსესხებლისაგან დაკმაყოფილება. ეს იქნებოდა კრედიტის დაზღვევის, რომლის ტექნიკურ დასახელებაც არის „მონარჩენი ვალის დაზღვევა“, და რომელიც მხოლოდ ბანკის ინტერესის დაზღვევას წარმოადგენს, სრული აბერაცია და არასწორი განმარტება.

ამ კონტექსტში გერმანული სასამართლოს ყველაზე მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას წარმოადგენს OLG Düsseldorf, Urteil vom 30. 11. 2018 (I-7 U 10/18), რომელიც ქვევით დეტალურად იქნება განხილული. ამ გადაწყვეტილებაში, ისევე როგორც არაერთ სხვა წინამორბედ გადაწყვეტილებაში, გერმანული სასამართლო პირდაპირ ამბობს, რომ კრედიტის დაზღვევა

წარმოადგენს მხოლოდ ბანკის ინტერესების უზრუნველყოფ მექანიზმს (Eigenversicherung). ეს ურთიერთობა კონსტრუირებულია მხოლოდ ბანკის ამ ინტერესის გარშემო და მხოლოდ მის უკეთ დაცვას ემსახურება. ეს ნიშნავს იმას, რომ ბანკს იმით, რომ კრედიტი დააზღვია, მხოლოდ უნდა გაუფართოვდეს უფლებათა წრე და არ უნდა შეეკვეცოს ის უფლებები, რომლებიც დაზღვევის გარეშე ექნებოდა, მაგალითად, უფლება, თავისუფლად მოსთხოვოს მსესხებელს/მის მემკვიდრეს ვადამოსული სესხის გადახდა, სადაზღვეო კომპანიის მიმართ არსებული მოთხოვნის დათმობის სანაცვლოდ. ის ფაქტი, რომ მსესხებელი კრედიტის დაზღვევით იღებს გარკვეულ სარგებელს, კერძოდ, სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას მოიპოვებს საბოლოოდ სადაზღვეოსაგან დაკმაყოფილების უფლებას, ბანკის ინტერესის ექსკლუზიურად უზრუნველყოფის პარადიგმას არ ცვლის – მსესხებელს დაზღვევის საკომისიოს გადახდით ნაყიდი აქვს მხოლოდ ეს მოთხოვნა სადაზღვეოს მიმართ და არა ბანკის უფლების შეზღუდვა, რომ მას ვადამოსული სესხი გადაახდეინოს.

მიუხედავად ამისა, ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში (უზენაესის სასამართლოს 2020 წლის 10 ივნისის გადაწყვეტილება № ას-1113-2018) სწორედ ეს უკანასკნელი ტენდენცია იკვეთება, ამიტომაც, აუცილებელი ჩანს ამ კონტექსტზე დროული მითითება და, ამავდროულად, იმის ხაზგასმა, რომ მოცემულ ურთიერთობაში მსესხებლის ბანკის წინაშე პრივილეგიების მიზნის ცალკე ელემენტად გამოყოფა და მისი განხორციელება დაუშვებელია როგორც დოგმატური, ისე სამართლის პოლიტიკის კუთ-

ხით, რადგან ეს ურთიერთობა სწორედ საპირო-სპირო მიზანს ატარებს.

ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას ედო საფუძვლად, იყო შემდეგი: ერთ-ერთ ქართულ ბანკს სადაზღვეო კომპანიასთან დადებული ჰქონდა დაზღვევის ხელშეკრულება საერთო პირობებით, რომელსაც შემდეგ უერთდებოდა კონკრეტული მსესხებელი, ანუ ამ სამ პირს შორის კონსტელაციაში ბანკი იყო დამზღვევი, რომელიც ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში დაზღვეული პირის სტატუსით უთითებდა და უერთებდა უკვე არსებულ სადაზღვეო ხელშეკრულებას კონკრეტულ მსესხებელს. სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას – მსესხებლის გარდაცვალება, შრომისუუნარობა და ა. შ. – სადაზღვეო კომპანია (მზღვეველი) ვალდებული იყო დაეფარა მონარჩენი კრედიტი. მსესხებლის გარდაცვალების მიზეზი გახდა ნასვამ მდგომარეობაში ცხენიდან გადმოვარდა, რასაც სადაზღვეო კომპანია აერთიანებდა „გარდაცვალების ბრალეული გამოწვევის“ ცნების ქვეშ, რომელიც, შესაბამისი სახელშეკრულებო პირობის თანახმად, გამორიცხავდა სადაზღვეო ანაზღაურების გადახდას. ამ მიზეზით მან უარი უთხრა ბანკს გადახდაზე, რის შემდეგაც ბანკმა აღძრა სარჩელი მსესხებლის მემკვიდრის წინააღმდეგ სესხიდან წარმოშობილი დავალიანების გადახდის მოთხოვნით. საკასაციო სასამართლომ, მეორე ინსტანციისაგან განსხვავებით, მიიჩნია, რომ ბანკი ვალდებული იყო არა მხოლოდ წერილით მიემართა სადაზღვეო კომპანიისათვის, არამედ წინმსწრებად ედავა მასთან (მიუხედავად სარჩელის უპერსპექტივობისა) და ბანკი მხოლოდ ამის შემდეგ მოიპოვებდა მსესხებლის მემკვიდრესთან დავის უფლებას. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეს გადაწყვეტილება ვერც დოგმატური და ვერც სამართლის პოლიტიკის კუთხით კრიტიკას ვერ უძლებს, ეწინააღმდეგება ასევე გერმანულ პრაქტიკასაც, რომელიც იდენტური ნორმატიული კონსტრუქციისა და ინტერესთა გადანაწილების პირობებში საპიროსპირო შედეგამდე მიდის. ეს, პირველ რიგში, განპირობებულია ამ საკითხის დაუმუშავებლობით ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, რის გარეშეც პრაქტიკისათვის რთუ-

ლია სწორი ორიენტირის მონახვა და იმ ერთი შეხედვით დამაჯერებელი პოსტულატის გადალახვა, რომ კრედიტის დაზღვევა მსესხებლის პოზიციების (ბანკის წინაშე) გამყარებასაც უნდა ემსახურებოდეს, რასაც სამართლებრივ რეალობასთან არაფერი აქვს საერთო.

უკვე აქვეა სახსენებელი, რომ მსესხებელს, რომელიც სადაზღვეო პროდუქტში, უშუალოდ ბანკსა და სადაზღვეოს შორის შეთანხმებული პირობებისა და მათ შორის დადებული ხელშეკრულების ნიალობით, იხდის იმის მეთორმეტედს (0,40 დოლარს 4,7 დოლარის ნაცვლად, იხ. ქვევით), რისი გადახდაც მას მოუწევდა ბანკისაგან დამოუკიდებლად რომ დაეზღვია თავი, ვერ ექნება იმის მოლოდინი, რომ ამ გადახდებით ნაყიდი აქვს არა მხოლოდ მოთხოვნა სადაზღვეო კომპანიის მიმართ, არამედ ასევე პრივილეგია ბანკის მიმართ და იმუნიტეტი მისი მხრიდან მოთხოვნების წაყენებისაგან.

II. სხვისი (მესამე პირის) ინტერესის დაზღვევა

თანამედროვე ეკონომიკური ურთიერთობების მრავალფეროვნებიდან და სირთულიდან გამომდინარე, სადაზღვეო ურთიერთობაში სადაზღვეო კომპანიასთან ხელშეკრულების დამდეგი პირი (დამზღვევი) ყოველთვის არ არის ამავედროულად დაზღვეული, არამედ სადაზღვეო ურთიერთობა შეიძლება წამოიშვას სამ პირს შორის, როდესაც დამზღვევი სადაზღვეო ხელშეკრულებაში დაზღვეულად უთითებს მესამე პირს, რომელთანაც რეალიზდება ის რისკი, რომელიც სადაზღვეო შემთხვევად არის მოხსენიებული. თუმცა სხვისი დაზღვევა ყოველთვის არ გულისხმობს, რომ დამზღვევი ამავედროულად ამ მესამე პირის რეალურ ეკონომიკურ ინტერესს აზღვევს. მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევის ხელშეკრულების დადებით დამზღვევი შეიძლება აზღვევდეს საკუთარ ინტერესს ან როგორც საკუთარ, ისე ამ მესამე პირის ინტერესს. ამ მიზეზით მესამე პირის დაზღვევა იყოფა სამ ტიპად: 1. „სხვა პირის ინტერესის“ დაზღვევად (დაზღვეულად მითითებული მესამე პირის ინტერესის დაზღვევა); 2. „სა-

კუთარი ინტერესის“ დაზღვევად (დამზღვევის ინტერესის დაზღვევა); 3. როგორც საკუთარი, ისე სხვისი ინტერესის დაზღვევად.

მესამე პირის დაზღვევა შეიძლება ემსახურებოდეს ამ მესამე პირის, ანუ დაზღვეულის, ინტერესების უზრუნველყოფას, რისი განმაპირობებელი ეკონომიკური ფაქტორები შეიძლება იყოს საკმაოდ მრავალფეროვანი: ის ანიჭებს შესაძლებლობას დამზღვევს, რომელიც დაინტერესებულია გარკვეული რისკის ფინანსურ განეიტრალებაში, ეს ინტერესი დაიკმაყოფილოს საკუთარი ხარჯით, დამოუკიდებლად იმისა, აქვს თუ არა მას უფლებები რისკის საგანზე. ამ ხელშეკრულების დადების საფუძველი შეიძლება იყო სხვადასხვა სახელშეკრულებო თუ კანონისმიერი ვალდებულება, მესამე პირების ამ რისკებისაგან დასაცავად ხელსაყრელი სადაზღვეო პაკეტის მოპოვების შესაძლებლობა და ა. შ.

ამ ტიპის დაზღვევა მოიხსენიება „სხვა პირის სასარგებლოდ დაზღვევად“ (*Fremdversicherung*) და მისი მომწესრიგებელი სპეციალური რეგულაციები დაფიქსირებულია სკ-ის 836-ე-838-ე მუხლებში. ამრიგად, მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევა სახეზეა, როდესაც პირი (დამზღვევი), რომელიც დებს მზღვეველთან სადაზღვეო ხელშეკრულებას საკუთარი სახელით, ფარავს ამით იმ რისკებს, რომლებიც ეხება სხვა პირს (დაზღვეულს). დამზღვევა შეიძლება დააზღვიოს რამდენიმე განსხვავებული პირის ინტერესი. ეს შემთხვევაა სახეზე, როდესაც, მაგალითად, ცოლი აზღვევს მისი ქმრის მიერ ლიზინგით აღებულ ავტომანქანას,¹ როდესაც საზოგადოება აზღვევს მის წევრებს სამართლებრივი დავის ხარჯებთან დაკავშირებით,² ან თუ დამზღვევი მისგან განსხვავებული პირების, ლიზინგის მიმღებისა და ლიზინგის გამცემის ინტერესს აზღვევს.³ ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის მიერ დადებული შენობის დაზღვევა იცავს ყველა ინდივიდუალური ბინათმესაკუთრის ინტერესს.⁴

მესამე პირის ინტერესის გარდა, დამზღვევმა შეიძლება თანადაზღვიოს ასევე საკუთარი ინტერესი.⁵ ამ შემთხვევებში – რაც ტიპურია ავტომანქანის დაზღვევისას – კომბინირებულია საკუთარი და სხვისი ინტერესის დაზღვევა. ამ დროს სადაზღვეო დაფარვის ის ნაწილი, რომელიც სხვის ინტერესებს ეხება, არის სხვისი ინტერესის დაზღვევა.⁶

მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევა წარმოადგენს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული გარიგების ნაირსახეობას⁷ – „ნამდვილ“ ხელშეკრულებას მესამე პირის სასარგებლოდ⁸ სკ-ის 349-ე მუხლის მიხედვით⁹ –, რომელიც სკ-ის 836-ე-838-ე მუხლებში სპეციალურად არის მოწესრიგებული და მოდიფიცირდება მათ შემთხვევით.

III. საკუთარი ინტერესის დაზღვევა

მესამე პირის დაზღვევით დამზღვევი, რომელიც ფინანსურად ანეიტრალებს სხვა პირის პიროვნებასთან და ქონებრივ სიკეთებთან დაკავშირებულ რისკებს, შეიძლება აზღვევდეს მხოლოდ საკუთარ ინტერესს (*Eigenversicherung*) – მესამე პირის დაზღვევა საკუთარი ინტერესის უზრუნველსაყოფად. ამ შემთხვევაზე არ გამო-

⁵ *Prölss*, *Stille Teilhabe an fremden Versicherungsverträgen - zur konkludenten Einbeziehung von Drittinteressen in der Sachversicherung*, r+s 1997, 221; *Langheid/Wandt/Dageförde*, *Münchener Kommentar VVG*, 2. Aufl. 2016, § 43 Rn. 7.

⁶ შდრ. OLG Karlsruhe r+s 2013, 121.

⁷ BGH VersR 2006, 686; BGH VersR 1979, 176; 1967, 343; BGH VersR 2013, 853; *Looschelders/Pohlmann/Koch*, *VVG-Kommentar*, 4. Aufl. 2022, § 43 Rn. 11 ff.

⁸ *Gottwald* in: *Münchener Kommentar BGB*, 8. Aufl. 2019, BGB § 328 Rn. 105; შდრ. მესამე პირის სასარგებლოდ რუსთაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი (რედ. ჭანტურია), წიგნი 3, 2019, მუხ. 349 მე-8 და მომდევნო ველები.

⁹ შდრ. გერმანულ რეგულაციასთან დაკავშირებით სადაზღვეო ხელშეკრულების შესახებ კანონის 43-ე და მომდევნო მუხლები, იხ. BGH VersR 1979, 176; OLG Celle RuS 2010, 424 Rn. 594; *Prölss/Martin/Klimke*, *VVG*, 30. Aufl. 2018, Vor § 43 Rn. 14; *Schwintowski/Brömmelmeyer/Hübsch*, *VVG*, 3. Aufl. 2017, Vor §§ 43–48 Rn. 2.

¹ OLG Hamm NJW-RR 1996, 96; OLG Hamm VersR 1994, 1223.

² BGH VersR 2013, 853.

³ LG Dortmund ZfS 2018, 213.

⁴ BGH NJW-RR 2017, 4.

იყენება სკ-ის 836-ე და მომდევნო მუხლები. მაგალითად, ჯანმრთელობის კერძო დაზღვევის შემთხვევაში, დამზღვევის თანადაზღვეული მეუღლე არის, ჩვეულებრივ, საკუთარი ინტერესით დაზღვეული, რადგან ეს კონსტრუქცია ითვალისწინებს ასევე ამ თანადაზღვეული მეუღლის საკუთარ ინტერესსაც. მაგრამ საქმე განსხვავებულადაა, როდესაც დაზღვევის ხელშეკრულება დამზღვევის მცირეწლოვან შვილს ეხება. ამ ტიპის ხელშეკრულება, როგორც წესი, ეხება მხოლოდ რჩენის ვალდებულების მქონე დამზღვევის ინტერესს და იმ ფინანსური დანაკლისების განეიტრალებას, რომელიც მას ბავშვის ავადმყოფობის შემთხვევაში დააწვებოდა.¹⁰ როდესაც დაზღვეული ბავშვი სრულწლოვანი ხდება, საკუთარი ინტერესის დაზღვევა სხვისი ინტერესის დაზღვევად გარდაიქმნება, რამდენადაც დაზღვევის ხელშეკრულების საფუძველს აღარ წარმოადგენს დამზღვევის მხოლოდ საკუთარი, რჩენის ვალდებულებიდან გამომდინარე, ინტერესები.

IV. სადაზღვეო ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების მინიჭება

მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევისგან უნდა გაიმიჯნოს მზღვეველის მიმართ მოთხოვნის მესამე პირისათვის მინიჭება (*Bezugsberechtigung*), რომელსაც არ სჭირდება შეთანხმება მხარეებს შორის, არამედ შეიძლება მოხდეს დამზღვევის ცალმხრივი ნების გამოხატვის საფუძველზე.¹¹ მოთხოვნის სხვისთვის მინიჭება დასაშვებია საკუთარი ინტერესის დაზღვევის დროსაც, როდესაც დამზღვევი, რომელიც ამავდროულად თავად არის დაზღვეული, მოთხოვნის უფლებას ანიჭებს მესამე პირს (რომელსაც შეუძლია, ეს უფლება დამოუკიდებლად გამოიყენოს) და ფარავს ამით საკუთარ ინტერესს¹² – მაგ., მსესხებელი თავად აზღვევს საკუთარ კრედიტს მზღვეველთან და მოთხოვნის

ნის უფლებას (გამოუხმობადად ან გამოხმობადად) ანიჭებს კრედიტორს (იხ. ქვემოთ, მონარჩენი ვალის არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევისა და ჯგუფური ჩარჩო დაზღვევის ხელშეკრულებები). ამ დროს საკუთარი ინტერესის დაზღვევაც მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული გარიგებაა სკ-ის 349-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით, თუმცა არ არის, რა თქმა უნდა, მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევა სკ-ის 836-ე-837-ე მუხლების თანახმად. მზღვეველის მიმართ მოთხოვნის მინიჭების ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ შემთხვევას სიცოცხლის დაზღვევის დროს ანაზღაურებაზე უფლებამოსილ პირად ახლობელი პირის მითითება წარმოადგენს, თუმცა, სკ-ის 844 I მუხლში ექსპლიციტურად დაფიქსირებული შესაძლებლობის თანახმად, დამზღვევს შეუძლია სხვა პირის სიცოცხლე დააზღვიოს და, იმისდა მიხედვით, თუ ვინ უნდა მიიღოს ანაზღაურება, ეს შეიძლება იყოს როგორც საკუთარი, ისე სხვისი ინტერესის დაზღვევა.

V. მონარჩენი ვალის დაზღვევა

მონარჩენი ვალის დაზღვევა (*Restschuldversicherung*, ასევე: მონარჩენი კრედიტის დაზღვევა (*Restkreditversicherung*) ან კრედიტის-სიცოცხლის დაზღვევა (*Kredit-Lebensversicherung*) წარმოადგენს კრედიტის მიმღების უზრუნველყოფის ან მისი მემკვიდრეების უზრუნველყოფის ფორმას, მისი გარდაცვალების, ავადმყოფობის, უმუშევრობისა და მსგავსი შემთხვევებისათვის.¹³

ჩვეულებრივ, მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულება ინტეგრირებულია სესხის ხელშეკრულების ფორმულარში და შესაბამისი მონიშვნა „სწორ“ ადგილას ინვესს მის დადებას.¹⁴ მიუხედავად ამისა, დაზღვევისა და სესხის ხელშეკრულებები წარმოადგენენ განცალკევებულ გარიგებებს, თუმცა, ისინი შეიძლება იყ-

¹⁰ OLG Saarbrücken VersR 2011, 614.

¹¹ Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG, 6. Aufl., 2019, § 43 Rn. 4.

¹² Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG, 6. Aufl., 2019, § 43 Rn. 4.

¹³ Geßner, Die Restschuldversicherung in der Äquivalenzprüfung des Darlehensvertrages, VuR 2008, 85; MüKoBGB/Gottwald, 8. Aufl. 2019, BGB § 328 Rn. 105.

¹⁴ Derleder, Die Restschuldversicherung zwischen Inhalts- und Äquivalenzkontrolle, VuR 2007, 241 ff.

ნენ დაკავშირებული გარიგებები სკ-ის 370-ე მუხლის გაგებით.¹⁵ ამასთან, მონარჩენი ვალის დაზღვევა, როგორც უზრუნველყოფის საშუალება, ზოგადად ემსახურება, მსესხებლის მიერ შემოსავლის დაკარგვის/გარდაცვალების შემთხვევაში, (დარღვეული) გადახდის გრაფიკის მიხედვით დარჩენილი გადასახდელი სესხის შესრულებას. სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას მზღვეველი ასრულებს გამსესხებლის მიმართ სესხის შეუსრულებელ მოთხოვნას მსესხებლის/მისი მემკვიდრის მაგივრად სკ-ის 371-ე მუხლის მიხედვით.¹⁶

მონარჩენი ვალის დაზღვევის ყველა ვარიანტს საერთო აქვს ის გარემოება, რომ ამომწურავი სადაზღვეო დაცვა გარანტირებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მსესხებელი იცავს სესხის დაფარვის გრაფიკს. თუ ის არ ასრულებს თავის ვალდებულებებს გამსესხებლის წინაშე და ამის შემდეგ დგება სადაზღვეო შემთხვევა, ამ დროს მზღვეველმა უნდა შეასრულოს მხოლოდ სესხის გეგმიური მოთხოვნა, მაგრამ არა სესხის ეფექტური სალდო.¹⁷

1. მონარჩენი ვალის დაზღვევის სამი განსხვავებული მოდელი საბანკო პრაქტიკაში

ქართულ რეალობაში მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულება ყველაზე მეტად გავრცელებულია საბანკო პრაქტიკაში და იდება სკ-ის 623-ე მუხლის გაგებით სესხის ხელშეკრულების უზრუნველსაყოფად. ზოგადად, მხარე შეიძლება იყოს როგორც მსესხებელი, ისე გამსესხებელი ბანკი. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში გამსესხებელი აზღვევს მსესხებელს დამზღვევთან. ქართულ საბანკო პრაქტიკაში გავრცელებულ „ნამდვილ ჯგუფურ დაზღვევას“ (იხ. ქვემოთ) სწორედ ეს მოდელი უდევს საფუძვლად.

სამართლებრივად სესხი და მონარჩენი ვალის დაზღვევა წარმოადგენენ ორ დამოუკიდებელ ხელშეკრულებას,¹⁸ თუმცა, როგორც აღინიშნა, ცალკეულ შემთხვევებში ისინი შეიძლება იყოს დაკავშირებული გარიგებები სკ-ის 370-ე მუხლის გაგებით, რასაც ენიჭება მნიშვნელობა მათი გამომხმობისათვის. ჩვეულებრივ, მონარჩენი ვალის დაზღვევა არის ფაქტობრივი და წარმოადგენს მხოლოდ დამატებით შეთავაზებას საკრედიტო ინსტიტუტის მხრიდან მსესხებლისათვის.

გარდა ამისა, მონარჩენი ვალის დაზღვევა საბანკო პრაქტიკაში შინაარსობრივად შეიძლება გამართული იყოს, როგორც: „ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“ (კოლექტიური დაზღვევა); „არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“; „ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო ხელშეკრულება“.

2. „ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“

მონარჩენი ვალის დაზღვევა, ჩვეულებრივ, შინაარსობრივად გამართულია როგორც „ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“ (ასევე „პორტფელური დაზღვევა“). ნამდვილი ჯგუფური სადაზღვეო ხელშეკრულების შემთხვევაში ხელშეკრულება იდება სადაზღვეო კომპანიასა და საკრედიტო ინსტიტუტს შორის (ჯგუფის თავი).¹⁹ ბანკი ამ შემთხვევაში ხდება დამზღვევი.²⁰ მსესხებელი ნამდვილ ჯგუფურ დაზღვევას უერთდება მხოლოდ დაზღვეული პირის სტატუსით, ანუ არ ხდება მზღვეველის კონტრაჰენტი.²¹ ამასთან, დაზღვეული პირის მითითება დამზღვევის მიერ, ჩვეულებრივ, ატარებს დეკლარატორულ ხასიათს; თუმცა ის შეიძლება იყოს უფლების წარმოშობის წინაპირობა, თუ, სახელშეკრულებო შეთანხმების თანახმად, საჭი-

¹⁵ OLG Rostock, MDR 2006, 39 f.; LG Bonn Ur. v. 10.05.2007 Az.: 3 O 396/05; LG Hamburg, VuR 2008; Staudinger/Kessal-Wulf, BGB, 13. Aufl., 2004, § 358 Rn. 40.

¹⁶ Knops, Restschuldversicherung im Verbrauchercredit, VersR 2006, 1455 ff.

¹⁷ Graf von Westphalen/Emmerich/Kessler, Verbraucher-kreditgesetz, 1991, § 4 Rn. 118.

¹⁸ Geßner, VuR 2008, ზემოთ სქ. 13, 85; Göbel/Köther, Ausgewählte Probleme aus dem Bereich der Restschuldversicherung, VersR 2015, 426.

¹⁹ Brömmelmeyer, Informations- und Beratungspflichten in der Restschuldversicherung, VersR 2015, 1460.

²⁰ Schneider, Auf der Suche nach Kredit, VersR 2014, 1296.

²¹ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426; LG Saarbrücken VersR 2014, 1197; Schneider, VersR 2014, ზემოთ სქ. 20, 1296.

როა თანხმობა მზღვეველის მხრიდან.²² ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევა წარმოშობს მხოლოდ ერთ სადაზღვეო ურთიერთობას და არა განცალკევებულ, ძირითადად დამოუკიდებელ, რამდენიმე (სადაზღვეო) ურთიერთობას.²³ მონარჩენი ვალის დაზღვევა ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის ფორმით, განსაკუთრებული შინაარსობრივი მოწყობისა და ექსპლიციტური საკანონმდებლო რეგულაციების არარსებობის გამო, წარმოშობს დამატებით კითხვებს მასში მონაწილე პირთა სამართლებრივ მდგომარეობასთან, მსესხებლისათვის ინფორმაციის მიწოდებისა და კონსულტაციის გაწევის ვალდებულებასა და სადაზღვეო ხელშეკრულების გამომხმობასთან დაკავშირებით.

3. „არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“

მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულებები შეიძლება ასევე დაიდოს, როგორც არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა. არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა სახეზეა, როდესაც დასაზღვევ პირთა მყარად განსაზღვრული წრე ხელშეკრულების დადების მომენტისათვის მხოლოდ განსაზღვრული აბსტრაქტული ნიშნებით არის დადგენილი და კონკრეტული დაზღვეულის ჩართვა შეიძლება მოხდეს ჯგუფური დაზღვევის ხელშეკრულების მთლიანი მიმდინარეობისას.²⁴ ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევისაგან განსხვავებით, აქ დაზღვეული არის ამავდროულად დამზღვევი.²⁵ ამგვარად, არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა წარმოშობს მხოლოდ მყარ საფუძველს ცალკეული სადაზღვეო ურთიერთობების კოლექტიური შინაარსობრივი გამართვისათვის და რეგულაციისათვის.²⁶ მის ფარგლებში იდება იმდენი სადაზღვეო ხელშეკრულება, რამდენი დამზღვევიც არის სახეზე ან

რამდენიც უნდა იქნეს ჩართული ხელშეკრულებაში.²⁷

4. „ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო-ხელშეკრულება“

ჯგუფური დაზღვევის შემდეგი ვარიანტი არის ე. წ. „ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო-ხელშეკრულება“. ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო-ხელშეკრულება, ერთი მხრივ, არის წინარე სადაზღვეო ხელშეკრულების ნაწილი დამზღვევსა და ჯგუფის „თავს“ შორის, რომელიც ადგენს ჩარჩო-რეგულაციებსა და სახელმძღვანელო პრინციპებს მომავალში დასადები ცალკეული სადაზღვეო ხელშეკრულებებისათვის ჯგუფის წევრებს შორის, მაგრამ თავისთავად არ წარმოშობს სადაზღვეო ურთიერთობას.²⁸ ჩვეულებრივ შემთხვევაში ჩარჩო-ხელშეკრულება უკვე ამომწურავად აწესრიგებს მის მიხედვით დასადები ცალკეული სადაზღვეო ხელშეკრულებების შინაარსს, რომელთა ფარგლებშიც დამზღვევი ხდება ან ჯგუფის თავი, ან ჯგუფის რომელიმე წევრი.²⁹ ამ ჩარჩო-ხელშეკრულების მეორე ნაწილი, რომელიც, ჩვეულებრივ, ეხება შესაბამისი სადაზღვეო პროდუქტების გაყიდვას, მოქმედებს უკვე უშუალოდ ხელშეკრულების მხარეებს შორის, თუმცა არ წარმოადგენს დაზღვევის ხელშეკრულებას.³⁰

იმ შემთხვევაში, როდესაც ბანკი არ ხდება სადაზღვეო კომპანიასთან დადებული კონკრეტული ხელშეკრულების მხარე და ეს მხარე არის მსესხებელი („ინდივიდუალური/პერსონალური დაზღვევა“), მან მოთხოვნა შეიძლება მოიპოვოს შემდეგი სამი კონსტრუქციით: 1. მსესხებელთან შეთანხმებული მოთხოვნის წინასწარ დათმობით³¹; 2. მისთვის, როგორც სკის 349 I მუხლის გაგებით მესამე პირისათვის,

²² Franz, Das Versicherungsvertragsrecht im neuen Gewand, VersR 2008, 1565 ff.

²³ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

²⁴ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

²⁵ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1565 ff.

²⁶ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

²⁷ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

²⁸ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

²⁹ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

³⁰ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1566.

³¹ ეს შემთხვევა, რომელიც წარსულში ფართოდ გავრცელებული იყო დღეს მონარჩენი ვალის დაზღვევის შემთხვევაში თითქმის აღარ გამოიყენება, Pällmann, Die Restschuldversicherung beim Konsumentenratenbarkredit, Bremen 1985, 66 ff.

მოთხოვნის მინიჭებით (*Bezugsberechtigung*)³²; 3. ბანკისთვის „ფულის ამოღების“ (სხვისი მოთხოვნის რეალიზაციის და ამონაგების დატოვების, *Einzugsermächtigung*)³³ უფლებამოსილების მინიჭებით, სკ-ის 373 II, 102 მუხლების მიხედვით.

ქართული, ისევე, როგორც გერმანული ბანკების შემთხვევაში, მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულების ორგანიზების ამ სამი ფორმიდან პირველი ვარიანტია გავრცელებული. ქვემოთ, ტერმინოლოგიურად მონარჩენი ვალის დაზღვევის ქვეშ სწორედ ეს ფორმა იგულისხმება.

5. ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევა – ბანკის მიერ მხოლოდ საკუთარი ინტერესის დაზღვევა

გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურასა³⁴ და სასამართლო პრაქტიკაში³⁵ ცალსახად აღიარებული მოსაზრების თანახმად, ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის დროს მზღვეველის კონტრაქტის ბანკი აზღვევს მხოლოდ საკუთარ ინტერესს და არა მზღვეველის ინტერესს. ის, რომ ამ დაზღვევიდან ასევე დაზღვეული მსესხებელიც იღებს გარკვეულ სარგებელს, წარმოადგენს მხოლოდ თანმდევ შედეგს ბანკის ინტერესის დაზღვევისა, შესაბამისად, მთლიანი ურთიერთობა კონსტრუირდება ბანკის ამ ინტერესის გარშემო და სწორედ ის წარმოადგენს სახელმძღვანელო ხაზს ამ ურთიერთობის პირობების განმარტებისათვის. ეს გამორიცხავს ბანკსა და

დაზღვეულ პირს შორის შიდა (სავალუტო) ურთიერთობაში მიღწეული შეთანხმების იმგვარად განმარტების შესაძლებლობას, რომ მონარჩენი ვალის დაზღვევით ბანკს შეეცქევოს ის პოზიციები, რომლებიც მას ამ დაზღვევის გარეშე ექნებოდა, კერძოდ მსესხებლის მიმართ გადახდის მოთხოვნის განხორციელების ბარიერად აღიმართოს სადაზღვეოსათვის წინმსწრეად ჩივილის აუცილებლობა, რაზეც ქვემოთ დეტალურად იქნება საუბარი.

ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში სახეზე არ არის მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევა სკ-ის 836-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით,³⁶ რადგან აქ მხოლოდ კრედიტის გამცემი ბანკი იღებს მისგან სარგებელს და ამით მხოლოდ საკუთარ რისკს ანეიტრალებს, რომელიც რეალიზდება მოვალე მსესხებლის მიმართ მოთხოვნის „გამოთიშვის“ შემთხვევაში. მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევისათვის კი აუცილებელია, რომ დამზღვევი საკუთარი სახელით აზღვევდეს სხვის ინტერესებს. ამ შემთხვევაში კი ბანკს, რომელიც არის დამზღვევი, არ სურს უზრუნველყოს დაზღვეული მსესხებლის ინტერესი და ეს შეცნობადია ამ უკანასკნელისათვისაც, წარმოადგენს რა მის მიერ ნებაყოფლობით დაშვებულ შედეგს.³⁷ სადაზღვეო ხელშეკრულებას მიერთებული პირების უფლებები გამომდინარეობს, დერივირებულია დამზღვევი ბანკის უფლებრივი მდგომარეობიდან. შესაბამისად, ეს პირები მხოლოდ მაშინ მოიპოვებენ მოთხოვნებს ხელშეკრულებიდან, როდესაც კონტრაქტენტებს (დამზღვევი და მზღვეველი) ეს სურთ.³⁸

VI. მზღვეველის მიმართ სარჩელის წარდგენის უფლებამოსილება და ვალდებულება

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული („სხვისი ინტერესის“) დაზღვევის შემთხვევაში, სკ-ის 837 I 1 მუხლის მიხედვით, მზღვეველის მიმართ მოთხოვნის უფლებას მოიპოვებს მხო-

³² Winter in: Bruck/Möller, VVG, 9. Aufl., 2013, Bd. 8/1, § 159 Rn. 73, იხ. დეტალურად *Stoffregen*, Die vorzeitige Kündigung und Rückabwicklung von Restschuldversicherungen unter besonderer Berücksichtigung ihrer historischen Funktion als Entschuldungsmittel, Dissertation Hamburg 2020, 33 ff., ლინკზე: https://ediss.sub.uni-hamburg.de/bitstream/ediss/8764/1/Dissertation_Druckfassung_final.pdf (4.05.2021).

³³ Hubrich, Die hauptsächlichen Formen der Gruppenlebensversicherung und das Verbot der egünstigungsverträge, Königsberg 1928, 45.

³⁴ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426.

³⁵ OLG Dresden r+s 2020, 473; OLG Köln Ur. v. 26.3.2010- 20 U 198/09.

³⁶ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 427.

³⁷ Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1565; Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 428.

³⁸ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426;

ლოდ დაზღვეული (განსხვავებით სკ-ის 349-ე მუხლის ზოგადი წესისაგან), თუმცა მისი სასამართლო წესით წაყენების უფლება აქვს, როგორც მას, ასევე დამზღვევსაც (სკ-ის 838 I მუხლი). თუ ამას აკეთებს დამზღვევი, ის სასამართლოს მიმართავს საკუთარი სახელით, მაგრამ სხვისი – დაზღვეულის – უფლების განსახორციელებლად (*Prozessstandschafter*).³⁹ ჩვეულებრივ, დამზღვევი, საკუთარი სახელით, მაგრამ სხვისი უფლების (დაზღვეულის) საპროცესო გზით რეალიზაციის შედეგად, მიღებულ სადაზღვეო ანაზღაურებას იღებს, როგორც მინდობილი მესაკუთრე, და უნდა დაუბრუნოს ის დაზღვეულს.⁴⁰ თუმცა ეს ქონების მინდობის ურთიერთობა მოდიფიცირდება დამზღვევსა და დაზღვეულს შორის არსებული კონკრეტული სავალუტო (შიდა) ურთიერთობიდან გამომდინარე.⁴¹ მაგრამ იმ შემთხვევაში, როდესაც დამზღვევი აზღვევს, სხვისი ინტერესის გარდა, ასევე საკუთარსაც, მაგალითად, იმგვარად, რომ სადაზღვეო ანაზღაურება წარმოადგენს ამავედროულად იმ ვალს, რომელიც დაზღვეულს სავალუტო ურთიერთობაში დამზღვევისათვის აქვს გადასახდელი, ანუ ერთდროულად სახეზეა სხვისი და საკუთარი ინტერესის დაზღვევა⁴², დამზღვევს აქვს პროცესის წარმოების შედეგად მიღებული ანაზღაურების დატოვების უფლება.

1. მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევა

ა) დამზღვევის იძულება, პირველ რიგში, დაზღვეულს წარუდგინოს მოთხოვნები შიდა ურთიერთობიდან

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სხვისი ინტერესის დაზღვევისას, სკ-ის 349-ე და მომდევნო

მუხლები – მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ნამდვილი ხელშეკრულების ნორმატიული ჩარჩო – მოდიფიცირდება სკ-ის 836-ე-838-ე მუხლების მიხედვით. ამ მოდიფიცირების ერთ-ერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს დამზღვევის წაქეზება და მასზე წნეხის განხორციელება, რომ, პირველ რიგში, დაზღვეულის მიმართ განხორციელოს მოთხოვნები შიდა ურთიერთობიდან, თუ მას ეს მოთხოვნები აქვს.⁴³ ანუ, კანონმდებელი უბიძგებს დამზღვევს, რომ ჯერ თავის კონტრაქტენტ დაზღვეულს ედავოს და მხოლოდ ამის შემდეგ მიმართოს სადაზღვეოს. ეს გამომდინარეობს შემდეგი რეგულაციებიდან:

განსხვავებით სკ-ის 349-ე მუხლისაგან – რომლის მიხედვითაც, მოთხოვნის უფლება აქვს როგორც მოვალის (მზღვეველის) კონტრაქტენტს (დამზღვევი), ისე მესამე პირს (დაზღვეული) – მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევის შემთხვევაში მოთხოვნის უფლება, სკ-ის 837 I მუხლის მიხედვით, აქვს მხოლოდ დაზღვეულს. ეს პირველი და მთავარი ნიშანია იმისა, რომ საკანონმდებლო მოდელი აწყობილია იმგვარად, რომ მზღვეველს უნდა უჩივლოს თავად დაზღვეულმა და არა დამზღვევმა. ამ რეგულაციის განმაპირობებელი არის ის გარემოება, რომ სადაზღვეო შემთხვევა დგება დაზღვეულთან, ის ფლობს მის შესახებ სრულ ინფორმაციას და მას უფრო ეფექტიანად შეუძლია განახორციელოს თავისი მოთხოვნა მზღვეველის მიმართ, ვიდრე დამზღვევს. ზოგადად, როგორც მატერიალურ, ისე პროცესუალურ სამართალში აღიარებული პრინციპის თანახმად, უფლების განხორციელებაზე ზრუნვა ევალება იმ პირს, რომლის ინტერესებშიც ის არის და, გარდა ამისა, ვისთვისაც ეს უფრო მარტივად არის შესაძლებელი.⁴⁴

ზემოთ აღწერილი ხაზის და დავის წარმოების ტვირთის განაწილების ნაწილია ის გარემოება, რომ, სკ-ის 838 I მუხლის მიხედვით, კანონი დამზღვევს, მართალია, ზოგადად ანიჭებს

³⁹ BGH NJW 2017, 2466 Rn. 13.

⁴⁰ Schwintowski/Brömmelmeyer/Hübsch, Praxiskommentar zum VVG, 3. Aufl., 2017, Vor §§ 43–48 Rn. 9 ff.

⁴¹ Bruns, Privatversicherungsrecht, München 2015, § 17 Rn. 13.

⁴² Schwintowski/Brömmelmeyer/Hübsch, Praxiskommentar zum VVG, 3. Aufl., 2017, Vor §§ 43–48 Rn. 32 f.; Wandt, Versicherungsrecht, 6. Aufl., Berlin 2016, Rn. 723, 726.

⁴³ Wandt, Versicherungsrecht, ზემოთ სქ. 42, Rn. 732 f.; Bruck/Möller/Brand, VVG, 9. Aufl., 2020, § 44 Rn. 2; Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG, 6. Aufl., 2019, § 44 Rn. 1.

⁴⁴ BGH, Urteil vom 7. 12. 1978 - III ZR 171/76.

დაზღვეულის უფლების საკუთარი სახელით განხორციელების შესაძლებლობას, თუმცა მხოლოდ მაშინ, თუ ის ფლობს სადაზღვეო მონობას (სკ-ის 838 II მუხლი) და აქვს დაზღვეული პირის თანხმობა (სკ-ის 838 III მუხლი).

ბ) დამზღვევის ვალდებულება გამონაკლის სახით თავად განახორციელოს მოთხოვნები მზღვეველის მიმართ

მესამე პირის სასარგებლოდ დაზღვევის შემთხვევაში დამზღვევსა და დაზღვეულ მესამე პირს შორის შეიძლება წარმოიშვას მინდობის ურთიერთობა (*Treuhandverhältnis*)⁴⁵, რომელიც დამზღვევს შეიძლება ავალდებულებდეს, გამონაკლისის სახით, თავისი სახელით განახორციელოს დაზღვეულის მოთხოვნა მზღვეველის მიმართ და მიღებული თანხა გადასცეს მზღვეველს⁴⁶ ან, სავალუტო ურთიერთობიდან გამომდინარე, დაიტოვოს ეს თანხა და ჩაუთვალოს ვალის ანგარიშში. ამგვარად, შიდა ურთიერთობა დამზღვევსა და დაზღვეულს შორის არის გადამწყვეტი იმის დასადგენად, არის თუ არა დამზღვევი ვალდებული, თავად ედავოს მზღვეველს და შემდეგ გადასცეს მიღებული დაზღვეულს თუ შეუძლია თავად დაზღვეულს გადააკისროს საკუთარი უფლებების დაცვის ტვირთი.

2. საკუთარი ინტერესის დაზღვევა

თუმცა ეს მოდელი, როდესაც შიდა ურთიერთობიდან გამომდინარეობს დამზღვევის ვალდებულება, თავად ედავოს მზღვეველს, არსებობს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სახეზეა მხოლოდ „სხვისი ინტერესის“ (მესამე პირი-დაზღვეული) დაზღვევა იმ პირის (დამზღვევის) მიერ, რომელსაც აქვს შესაბამისი ვალდებულება-

⁴⁷ – ჩვეულებრივ, ეს არის პროფესიონალი საბანკო კომპანია, რომელიც შესაბამისი ანაზღაურების სანაცვლოდ აზღვევს მსურველს. როდესაც დამზღვევი დაზღვეულის დავალებით აზღვევს მას მზღვეველთან (საშუამავლო კომპანია), მთელი სავალუტო ურთიერთობის აზრი მდგომარეობს იმაში, რომ დაზღვეული განტვირთული იყოს ვალდებულებებისაგან, რაშიც დამზღვევი იღებს ანაზღაურებას. შიდა ურთიერთობაში მათ შორის წარმოიშობა მინდობის ურთიერთობა, რაც პროფესიონალ დამზღვევს აკისრებს დაზღვეულის სახელით დავის წარმოების ვალდებულებასაც.

ამის საპირისპიროდ, თუ დაზღვეულია მხოლოდ დამზღვევის ინტერესი („საკუთარი ინტერესის დაზღვევა“)⁴⁸, თუნდაც რეფლექსურად თანადაზღვეული იყოს დაზღვეულის ინტერესიც, მაგალითად, იმით, რომ სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას ის არ აგებს პასუხს სავალუტო ურთიერთობიდან დამზღვევის წინაშე ან გამორიცხულია მზღვეველის რეგრესი დაზღვეულის მიმართ (რეგრესზე უარის თქმის გამო ან იმის გამო, რომ რეგრესის დაუშვებლობა თავად სადაზღვეო ურთიერთობის არსიდან გამომდინარეობს⁴⁹), მაშინ დამზღვევს აღარ აქვს ვალდებულება აუცილებლად თავად უჩივლოს მზღვეველს და შეუძლია აირჩიოს, თუ ვის მიმართ წამოიწიებს დავას, დაზღვეულის მიმართ თუ მზღვეველის მიმართ.⁵⁰ ამ დროს, როდესაც დამზღვევი დაზღვეულის დაზღვევით რეალურად საკუთარ ინტერესს აზღვევს (რა ტიპის ხელშეკრულებასაც განეკუთვნება „მონარჩენი ვალის დაზღვევა“⁵¹), დაზღვეულსა და დამზღ-

⁴⁵ BGHZ 64, 264; Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG, 6. Aufl., 2019, § 44 Rn. 4; BGHZ 113, 154.

⁴⁶ BGH NJW 1991, 3031; Langheid/Rixecker/Rixecker, VVG, 6. Aufl., 2019, VVG § 44 Rn. 4; Schimikowski, Versicherungsvertragsrecht, 6. Aufl. 2017, Rn. 83.

⁴⁷ Prölss/Martin/Klimke, 31. Aufl. 2021, VVG § 46 Rn. 5, შდრ. ასევე BGH VersR 1975, 1273; BGH VersR 1991, 299; BGH VersR 1998, 1016; 2 BGH VersR 011, 1435 Rn. 12; BAG NZA 1990, 701.

⁴⁸ მაგალითად, გამქირავებელი აზღვევს ნივთს დაქირავებულ ბინაში.

⁴⁹ მონარჩენი ვალის დაზღვევის შემთხვევაში მზღვეველის რეგრესი სწორედ ამ ურთიერთობის არსიდან გამომდინარეა გამორიცხული, OLG München NJW 1977, 152.

⁵⁰ Prölss/Martin/Klimke, VVG, 31. Aufl. 2021, VVG § 46 Rn. 7.

⁵¹ OLG Dresden, r+s 2020, 473; OLG Köln vom 26.3.2010-20 U 198/09; Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426; Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1565 ff.

ვევს შორის ურთიერთობაში ცენტრში დგას სწორედ დამზღვევის ეს ინტერესი და ეს ურთიერთობა მისი დაცვისა და უზრუნველყოფის მიზნის გარშემო კონსტრუირდება, ანუ მხარეთა შორის კონკლუდენტურად შეთანხმებულად ითვლება ან/და კანონის ნორმების განმარტებიდან გამომდინარეობს ის წესი, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება ამ ინტერესის უზრუნველყოფას. ეს კი გულისხმობს, რომ დამზღვევს უნდა ჰქონდეს არჩევანი, თუ ვის უჩივლებს და ვისგანაც მიიჩნევს, რომ უფრო ეფექტიანად დაიკმაყოფილებს საკუთარ ინტერესებს, მასთან უნდა წამოიწყოს სასამართლო დავა. სწორედ ამგვარი სიტუაციაა ბანკის მიერ მისი მოვალის კრედიტის ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის ფარგლებში დაზღვევისას – ცალსახაა, რომ ბანკს უნდა დამატებითი მოვალის მოპოვება, სადაზღვეოს სახით, რომელიც ნებისმიერ შემთხვევაში იქნება გადახდისუნარიანი, თუმცა, ამავდროულად, არ უნდა, დაკარგოს თავდაპირველი მოვალე, თუ მისთვის ამ უკანასკნელის მიმართ მოთხოვნის განხორციელება უფრო მარტივია.⁵²

ბანკის მიერ კრედიტის დაზღვევის შემთხვევაში არ არსებობს მასსა და მსესხებელს შორის შიდა (სავალუტო) ურთიერთობაში ამ უკანასკნელის ინტერესების მინდობით მართვის (დაცვის) ელემენტი, რადგან, პირიქით, ბანკი ამ დაზღვევით იცავს მხოლოდ საკუთარ თავს, საკუთარ ინტერესებს, ეს შეცნობადია დაზღვეული-მსესხებლისათვისაც და ის თანხმობას აცხადებს ამაზე (იხ. ზემოთ).

ის, რომ გარკვეული არაუმნიშვნელო ბენეფიტები დაზღვევიდან ხვდება ასევე დაზღვეულს – ბანკის წინაშე ვალისაგან გათავისუფლება – ეს არის მხოლოდ რეფლექსური გამოვლინება და თანმდევი შედეგი და არა ამ ურთიერთობის მიზანი და არ ცვლის დამზღვევის ინტერესის უმთავრესად გატარების პარადიგმას და იმას, რომ ყველა სხვა პირის ინტერესმა მის წინაშე უკან უნდა დაიხიოს.

3. საკომისიოს გადახდა არ ცვლის ბანკის ინტერესზე ორიენტირებულ პარადიგმას

რაც შეეხება მსესხებლის მიერ დაზღვევისათვის გადახდილ საკომისიოს, ეს ვერ გახდება ინტერესთა ზემოთ აღწერილი გადანაწილების შეტრიალების საფუძველი ბანკსა და კლიენტს შორის. პირველ რიგში, იმიტომ, რომ ეს საკომისიო მიზერულია იმასთან შედარებით, რაც ბაზარზე ამ სადაზღვეო პროდუქტის ღირებულებაა. კერძოდ, სადაზღვეო ხელშეკრულებაში მითითებულია: *მოსარჩელემ იპოთეკით დატვირთული უძრავი ქონების დაზღვევის პოლისის მოსაპოვებლად ან/და შესაბამისი პრემიის გადასახდელად, მსესხებელზე გასცა წლის განმავლობაში ავტომატურად გაცემული დაზღვევისათვის კრედიტი, თითოეული ტრანშის მაქსიმალური - 48,52 აშშ დოლარის ოდენობით, წლიური 18%-ის დარიცხვით, 286 თვის ვადით (დაზღვევის კრედიტის მაქსიმალური ოდენობა 405 აშშ დოლარი). შესაბამისად, იმ 10 წელიწადზე გადანაწილებული 12 000 დოლარის სესხისათვის, რომელიც აიღო მსესხებელმა ის თვეში იხდიდა მაქსიმუმ 0,40 ცენტს, მაშინ როდესაც იმავე თანხაზე სიცოცხლის დამოუკიდებლად დაზღვევა ბაზარზე საშუალოდ 4.68 დოლარი ღირს⁵³. ეს შეღავათი „ნაყიდი“ აქვს ბანკს, მასსა და სადაზღვეოს შორის არსებული ურთიერთობის ხასიათიდან გამომდინარე, და მთავარი „გადამხდელიც“ ის არის. ამ სიტუაციაში, როდესაც სადაზღვეო პრემიის 92% ბანკსა და მზღვეველს შორის არსებულ ურთიერთობაში იფარება, მსესხებელს ვერ ექნება მოლოდინი, რომ მისი ინტერესი უპირატესად არის დაცული ბანკის ინტერესებთან შედარებით და ბანკი ამ დროს უარს ამბობს საკუთარ პოზიციებზე მის მიმართ.*

ამგვარად, ის ფაქტი, რომ სადაზღვეო პრემიის ნაწილს ფარავს დაზღვეული – ის უხდის ბანკს საკომისიოს და შემდეგ ბანკი უხდის მზღვეველს – არ ცვლის ზემოთ თქმულს და ვერ გამოდგება დაზღვეულის ინტერესების დამზღვევის ინტერესებზე წინ დასაყენებლად. პირ-

⁵² OLG Düsseldorf BeckRS 2016, 1540; OLG Düsseldorf VersR 2019, 801.

⁵³ იხ. სადაზღვეო კომპანია ჯიპიის კალკულატორი: <https://mygpi.ge/life-calc> (18.05.2022).

ველ რიგში, იმიტომ, რომ დამზღვევის მიერ განხორციელებული გადახდა არ წარმოადგენს ექვივალენტურ შესრულებას, ის იხდის ვალის დაზღვევაში გაცილებით ნაკლებს, ვიდრე ამ დაზღვევის საბაზრო ღირებულებაა და რისი გადახდაც მას მოუწევდა, დამოუკიდებლად რომ დაეზღვია თავი, ბანკის მიერ მზღვევლთან დადებული „ჯგუფური ხელშეკრულების“ გარეშე – სადაზღვეო მსესხებლის დაცვას უზრუნველყოფს ბანკთან შეთანხმებული გრძელვადიანი ურთიერთობიდან გამომდინარე და არა მხოლოდ კონკრეტული მსესხებლის მიერ გადახდილი საზღაურის სანაცვლოდ. ანუ ამ დაზღვევისათვის უმთავრესად მაინც ბანკი იხდის. ამიტომაც, მსესხებლის მიერ გადახდილი ანაზღაურება საკმარისია იმისათვის, რომ, საბოლოო ჯამში, მოიპოვოს მოთხოვნა სადაზღვეოს მიმართ, მაგრამ არა პრივილეგია ბანკის მიმართ, კერძოდ, ამ დაზღვევის შემდეგ ბანკს აღარ ჰქონდეს მასთან დავის უფლება, სანამ არ უჩივლებს სადაზღვეოს. ამ გადაწყვეტის განმაპირობებელი მთავარი ფაქტორი, როგორც უკვე ვთქვით, არის ის, რომ კრედიტის დაზღვევის ინიციატორი და „გადამხდელი“ – მაშინაც კი, როდესაც ეს დაზღვევა ნებაყოფლობითი ოფციის სახით არის შეთავაზებული – არის ბანკი და ის ამას აკეთებს საკუთარი ინტერესების უზრუნველსაყოფად.

ვალის დაზღვევის ნებაყოფლობითობა, არ გულისხმობს იმას, რომ აქტორი არის დაზღვეული და არა დამზღვევი ბანკი, როგორც არის, მაგალითად, „საბროკერო“/საშუამავლო კომპანიის შემთხვევაში, რომელიც აზღვევს დაზღვეულს მისი მოთხოვნით და მათ შორის სწორედ ამ ინტერესების მინდობილი მართვის ურთიერთობაა სახეზე. ბანკი არ არის მსესხებლის ინტერესების მინდობილი მმართველი, ის მსესხებელს აზღვევს საკუთარ ინტერესებში და, ოფციის სახითაც შეთავაზებული დაზღვევის შემთხვევაშიც, სახეზე არ არის რეალური ნებაყოფლობითობა, რადგან ამ დაზღვევის გარეშე, ჩვეულებრივ, ბანკი არ არის მზად, გასცეს ხელსაყრელი სესხი⁵⁴ (ან საერთოდ არ არის მზად გასცეს სესხი) – მსესხებელს დაზღვევასთან

მიერთებით და საკომისიოს გადახდით ნაყიდი აქვს ასევე სესხის დაბალპროცენტიანობა.⁵⁵

ანუ ჯგუფურ დაზღვევასთან მიერთება წარმოადგენს ბანკის მოთხოვნას საკუთარი ინტერესების დასაცავად და თავიდანვე ცხადია, რომ ეს დაზღვევა კლიენტის მხრიდან ვერ იქნება გაგებული ბანკის უფლებების შემკვეც ინსტრუმენტად – ანუ, ბანკი გახდება მისი ინტერესების მმართველი, მინდობილი პირი, რომელმაც უმთავრესად მასზე უნდა იზრუნოს, თუნდაც ეს ზრუნვა საკუთარი ინტერესების საზიანოდ ხდებოდეს. ანუ სადაზღვეოსაგან მოთხოვნას, პირველ რიგში, იძენს ბანკი საკუთარ ინტერესებში და მხოლოდ მას შემდეგ გადაულოცავს მსესხებელს ამ მოთხოვნას, როდესაც მისი რისკი სრულად განეიტრალებულია. ამ რისკის სრულად განეიტრალების მიზანთან და პრიმატთან წინააღმდეგობაში მოდის დაშვება, რომ დამზღვევმა ბანკმა სადაზღვეოს მიმართ მოთხოვნის სანაცვლოდ დაკარგოს მოთხოვნა მსესხებლის მიმართ (თუნდაც დროებით, მისი განხორციელებადობის ნაწილში).

ამიტომაც, ამ ჯაჭვში ჩართული ყველა პირისათვის ცალსახაა, რომ ამის შედეგად არ უნდა შეიკვეცოს ბანკის უფლებები. აქ ის ვერ ჩაითვლება დაზღვეულის მინდობილ პირად, ეს მინდობის ურთიერთობა მათ შორის საერთოდ არ არსებობს, რის გარეშეც შეუძლებელია საუბარი იმის შესახებ, რომ ბანკს ეკისრება სადაზღვეო კომპანიასთან წინმსწრებად დავის ვალდებულება და მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა მიმართოს მსესხებელს.

ზემოთ თქმულის გასამყარებლად, შეიძლება იმ არგუმენტის მოშველიება, რომ, თუ ბანკს დაევალებოდა უპერსპექტივო დავის წარმოება სადაზღვეოს წინააღმდეგ, ამ პერიოდში მოვალის მიმართ რეალური მოთხოვნა შეიძლება ხანდაზმული გახდეს და მან სამუდამოდ დაკარგოს რაიმეს მიღების შანსი ან ერთი ან მეორე პირისაგან, რაც დაზღვევის მიზნის, რომელიც ბანკის ინტერესების უზრუნველყოფაში მდგომარეობს, სრული და გაუმართლებელი უგულებელყოფა იქნებოდა.

⁵⁴ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426.

⁵⁵ მაშინაც კი, როდესაც მათ შორის არ არის სინალაგმატური კავშირი.

ქვემოთ მოყვანილი იქნება გერმანული სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლებიც სრულად ამყარებენ ზემოთ მოყვანილ არგუმენტებს:

ა) BGH, Urteil vom 7. 12. 1978 - III ZR 171/76 (KG) - მონარჩენი ვალის დაზღვევის შემთხვევაში გამსესხებლის ვალდებულება ეძებოს დაკმაყოფილება მზღვეველისაგან სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას

ფაქტობრივი გარემოებები: 1972 წელს მოპასუხის ქვრივმა დედამ დადო სესხის ხელშეკრულება ბანკთან 9800 გერმანული მარკის ოდენობის თანხასთან დაკავშირებით. მოპასუხის დედამ ასევე გამოიყენა შესაძლებლობა, დაედო კრედიტის დაზღვევა. სადაზღვეო პრემია, რომელიც დაემატა სესხის თანხას, იყო 746 გერმანული მარკა. მონარჩენი ვალის დაზღვევასთან დაკავშირებით ხელშეკრულებაში მითითებული იყო, რომ „განმცხადებელი თანახმაა, რომ ... (მოსარჩელემ) საკუთარი სახელით მოითხოვოს მონარჩენი ვალის დაზღვევა და მისგან გამომდინარე შესრულებების გადახდა მოხდეს დამზღვევისათვის“. სახელშეკრულებო ფორმულარში დასმულ შეკითხვებს ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში გადატანილ დაავადებებთან და ჯანმრთელობის ამჟამინდელ დარღვევებთან დაკავშირებით მოსარჩელის დედამ უარყოფითი პასუხი გასცა. მოპასუხის მიერ დამზღვევთან დადებული ჩარჩო-ხელშეკრულების თანახმად, „ფირმა“ არის დამზღვევი, ხოლო დაზღვეული არის მსესხებელი. ხელშეკრულება სადაზღვეო მონმობის გაცემას არ ითვალისწინებდა. როდესაც მოსარჩელის დედა 1974 წელს გარდაიცვალა, მას უკვე 8479,90 მარკა ჰქონდა გადახდილი ვალის ანგარიშში. მონარჩენი ვალი, ყველა ხარჯის გათვალისწინებით, შეადგენდა 5424,25 მარკას. სწორედ ამ თანხას ითხოვს მოსარჩელე მოპასუხისაგან. მოსარჩელის განცხადებით, მზღვეველი უარს ამბობს გადახდაზე, რადგან მოპასუხის დედამ ხელშეკრულების დადებისას დაფარა ის ფაქტი, რომ ის გადიოდა ხანგრძლივი მკურნალობის კურსს მნიშვნელოვანი დაავადების გამო, რის გამოც ის იძულებულია, მოითხოვოს დაკმაყოფილება (სესხიდან) მსესხებლის მემკვიდრისაგან.

ფილგა (სესხიდან) მსესხებლის მემკვიდრისაგან.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა, აპელაცია დარჩა წარუმატებელი, ხოლო უმაღლესმა ინსტანციამ გააუქმა წინა ინსტანციის გადაწყვეტილება და სარჩელი უკან დააბრუნა.

სასამართლოს მოტივებიდან: სააპელაციო სასამართლომ უარყო მოპასუხის პასუხისმგებლობის შესაძლებლობა, რადგან, კეთილსინდისიერების პრინციპიდან გამომდინარე, მონარჩენი ვალის დაზღვევა უნდა ყოფილიყო განმარტებული იმგვარად, რომ ყველა პირი, ვისაც ეკისრებოდა სესხიდან გამომდინარე ვალდებულება, მსესხებლის ნაადრევი გარდაცვალების შემთხვევაში, მისგან თავისუფლდებოდა. ამასთან, უმნიშვნელო იყო, რეალურად დაფარავდა თუ არა მზღვეველი მონარჩენი ვალს. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს მიხედვით, წინა ინსტანციის ეს მსჯელობა იყო არასწორი:

1. ის, თუ როგორ განმარტა სააპელაციო სასამართლომ დაზღვევისა და სესხის ხელშეკრულებები, მათი ურთიერთკავშირიდან გამომდინარე, იყო სამართლებრივად ხარვეზიანი. ამგვარი განმარტების საფუძველს არ იძლეოდა მხარეთა მიერ ტექსტუალური ფორმით დაფიქსირებული ნება და მხარეთა ის ინტერესები, რომლებიც ამ ნების გამოხატვით იყო ნათელიყოფილი. სადაზღვეო ხელშეკრულება აქ არ იწვევდა სესხის ვალდებულების პატიებას და ბანკი მზღვეველისგან შესრულებას არ იღებდა არც მსესხებლის შესრულების ნაცვლად. მოსარჩელის ინტერესი მიმართული იყო ცალსახად იმისკენ, რომ სესხიდან მოთხოვნა გაქარწყლებულიყო მხოლოდ მას შემდეგ, რაც, მსესხებლის გარდაცვალების შემდეგ, მოხდებოდა მისი დაკმაყოფილება მონარჩენი დაზღვევის ხელშეკრულებიდან.

2. მოსარჩელეს სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჰქონდეს მოლოდინი იმისა, რომ სადაზღვეო გადაიხდის, როდესაც მსესხებელმა სწორად გასცა პასუხი მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებულ შეკითხვებს. სხვა შემთხვევაში მსესხებელს, კეთილსინდისიერების პრინციპიდან

გამომდინარე (სკ-ის 8 III მუხლი), არ შეიძლება ჰქონდეს მოლოდინი, რომ მზღვეველი მაშინაც კი გადაიხდის, როდესაც მის მიერ დაფარული ჯანმრთელობის პრობლემა, სულ მცირე, ნაწილობრივ მაინც, გახდა გარდაცვალების მიზეზი.

3. იმ გარემოებიდან, რომ მოსარჩელე დამზღვევი - ანუ სარჩელის აღძვრაზე ექსკლუზიურად უფლებამოსილი პირი - იყო მხარე მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულებისა და, ამასთან, მოპასუხის დედამ გადაიხადა სადაზღვეო პრემია 746 მარკის ოდენობით, გამომდინარეობს მოსარჩელის ვალდებულება, მსესხებლის გარდაცვალების შემთხვევაში, თავიდან, სამოქალაქო ბრუნვაში გამოსაჩენი გულისხმიერებით, სცადოს დაკმაყოფილების მიღება სადაზღვეოსაგან. ეს ვალდებულება წარმოადგენს საკრედიტო ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილს და სადაზღვეო შემთხვევის დადგომისას წინ უნდა უსწრებდეს სესხის დაბრუნების მოთხოვნის წაყენებას. ამ თანმიმდევრობის დაცვის ვალდებულება არის საპირისპირო შესრულება (სანაცვალგებო სასყიდელი) სესხის უკეთესი უზრუნველყოფისათვის. მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც მოსარჩელე თავის ამ ვალდებულებას დაიცავს იმგვარად, რომ ანგარიშს გაუწევს დაზღვეულის ინტერესებს, შეუძლია გამოიყენოს სესხიდან გამომდინარე მოთხოვნა. თუმცა ამ ვალდებულების შესრულება (მზღვეველისთვის წინასწარ მიმართვა) უნდა იყოს თანაზომიერი, ანუ უნდა მოეთხოვებოდეს ბანკს, მისი ანგარიშგასაწევი ინტერესების გათვალისწინებით. ამ ვალდებულების ფარგლები მცირდება იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზღვეულის ქმედებამ განაპირობა სადაზღვეო ურთიერთობის შერყევა - მოთხოვნა არ არის განხორციელებადი. ზოგადად, მონარჩენი ვალის დაზღვევის ხელშეკრულების დადება არ უნდა ჩააყენოს გამსესხებელი უარეს მდგომარეობაში, ვიდრე ის იქნებოდა ამ ხელშეკრულების დადების გარეშე - როდესაც მას ეყოლებოდა მხოლოდ ერთი მოვალე მსესხებლის/მისი მემკვიდრის სახით. მსესხებელს უნდა შეერაცხოს ის, რომ მან არასწორი ინფორმაცია მიაწოდა მზღვეველს (თუნდაც არაბრალეულად) და ამან მხოლოდ მისი პოზიციები უნდა გააუარესოს.

ამგვარად, პირველ რიგში, დაზღვეულის ფაკულტატურ ვალდებულებებს⁵⁶ განეკუთვნება, მართებულად დააფიქსიროს ყველა ის გარემოება, რომლებიც უკავშირდება სადაზღვეო რისკებს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მას ამას ექსპლიციტურად ეკითხებიან, როგორც ეს მოცემულ შემთხვევაში იყო სახეზე. თუ მზღვეველი უარს აცხადებს სადაზღვეო ანაზღაურების გაცემაზე იმ მიზეზით, რომ დაზღვეულმა მას არასწორი ინფორმაცია მიაწოდა, დამზღვევს მაშინაც კი არ მოეთხოვება მასთან დავა („დაფარვის ურთიერთობიდან“ (ურთიერთობა ბანკსა და სადაზღვეოს შორის) გამომდინარე პროცესის წარმოება), როდესაც ამ მზღვეველის ვალდებულება რეალურად მაინც სახეზეა, მაგალითად, გამომდინარე იქიდან, რომ ინფორმაციის დაფარვასა და სადაზღვეო შემთხვევის დადგომას შორის კაუზალური ბმა არ არსებობს. დაზღვეულის მიერ მზღვეველისათვის არასწორი ინფორმაციის მიწოდება ინვევს პროცესზე მტკიცების ტვირთის შებრუნებას, რაც ბანკის გადასალახი ბარიერი იქნებოდა, თუ მას დაეკისრებოდა პროცესის წარმოების ვალდებულება და რაც მას არ შეიძლება მოეთხოვოს.

4. ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, დამზღვევ ბანკს ეკისრება მხოლოდ იმის ვალდებულება, რომ დაზღვეული მსესხებლის მემკვიდრე ჩააყენოს ისეთ მდგომარეობაში, რომ მას ჰქონდეს შესაძლებლობა თავად განახორციელოს მოთხოვნა მზღვეველის წინააღმდეგ. ეს მოცემულ შემთხვევაში გულისხმობდა ბანკის მხრიდან დაზღვეულისათვის შესაბამისი ფორმით (ვადის დაცვით და ა. შ.) მზღვეველის მიმართ მოთხოვნის (რომელიც იმ პერიოდში მოქმედი სადაზღვეო მოდელის მიხედვით მხოლოდ ბანკს ჰქონდა) შეთავაზებას.

უმაღლესმა ინსტანციამ საქმე ქვედა ინსტანციას დაუბრუნა სწორედ ამის გამოსაკვლევად - მოხდა თუ არა ამ დათმობის შეთავაზება. სხვა წინააღმდეგობას ბანკის მიერ მსესხებლის მემკვი-

⁵⁶ ფაკულტატური ვალდებულება გულისხმობს ვალდებულებას „საკუთარი თავის წინაშე“, რომელიც არ არის სასამართლო წესით გამოძალვადი, თუმცა მისი შეუძლებლობის გამო პირი კარგავს მეორე მხარის მიმართ უფლებას.

დრისაგან მოთხოვნასთან დაკავშირებით ის ვერ ხედავდა.

კომენტარი: ზემოთ აღწერილ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ ნათლად გამოკვეთა სახელმძღვანელო პრინციპი, რომ მონარჩენი ვალის დაზღვევამ არ უნდა გააუარესოს ბანკის მდგომარეობა, მან პრინციპულად არ უნდა დაკარგოს მსესხებელი/მისი მემკვიდრე, როგორც მოვალე და არ უნდა აღემატოს შეუსაბამო ბარიერი მსესხებლის/მისი მემკვიდრის მიმართ მოთხოვნის განხორციელებისათვის. განსხვავებით სხვა სიტუაციებში მესამე პირის დაზღვევისაგან, ბანკის მიერ კრედიტის დაზღვევისას, ის არ არის მსესხებლის ინტერესების მინდობილი მიმართველი პირი.

გარდა ამისა, გერმანულ გადაწყვეტილებასა და ქართული სასამართლოს მიდგომას შორის არის ორი არსებითი განსხვავება, რაც გამოდგება *a maiore ad minus*-არგუმენტის („მით უფრო“-არგუმენტის) გასავითარებლად:

1. ეს გადაწყვეტილება მიღებულია წინა საუკუნის 70-იან წლებში, რის შემდეგაც შეიცვალა და სხვაგვარად გამოიკვეთა ბანკის მიერ კრედიტის დაზღვევის სამართლებრივი და ეკონომიკური კონტურები. გერმანულ გადაწყვეტილებაში აღწერილ შემთხვევაში სახეზე იყო, არა ბანკის მიერ დადებული „ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის ფარგლებში“ მსესხებლის მითითება დაზღვეულ პირად, არამედ დასაწყისში აღწერილი მესამე მოდელი – „ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო ხელშეკრულება“. სადაზღვეო პრემიას გერმანული გადაწყვეტილების ფაბულაში რეალურად იხდიდა როგორც მხოლოდ მსესხებელი – და გადახდილი ჰქონდა, ამ სადაზღვეო პრემიის სახით, აღებული სესხის ერთი მეათედი – რაც იყო საფუძველი, დასაცავი ინტერესების ცენტრის მისი სფეროსაკენ ნანაცვლებისა. პირველ რიგში, სწორედ ამ არგუმენტით დაეკისრა ბანკს ვალდებულება მიემართა სადაზღვეო სათვის მანამ, სანამ უჩივლებდა მსესხებლის მემკვიდრეს. თუმცა ამ შემთხვევაშიც „სადაზღვეოსათვის მიმართვა“ გულისხმობდა არა სასამართლო წესით მოთხოვნის წაყენებას, არამედ მის განსახორციელებლად სრულებით საკმარისი იყო, სადაზღვეოსათვის მოთხოვნის წერილის გაგზავნა და იმაში დარწმუნება, რომ ეს

უკანასკნელი არ აპირებდა გადახდას და მას ჰქონდა არგუმენტები თავისი ამ პოზიციის გამამყარებლად.

როდესაც სადაზღვეო პროდუქტს რეალურად ბანკი ყიდულობს – რაც არის კიდევ მისი ინტერესების სადაზღვეო ურთიერთობის ცენტრში მოთავსების საფუძველი – და მსესხებელი სადაზღვეო პრემიის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილს ფარავს, მსესხებელს/ მის მემკვიდრეს ვერ ექნება მოლოდინი და მოთხოვნა, რომ ბანკმა ჯერ სადაზღვეოსაგან (თუნდაც მხოლოდ წერილობითი მიმართვის ფორმით) სცადოს დაკმაყოფილება და მხოლოდ ამის შემდეგ აღძრას სარჩელი მის წინააღმდეგ. რადგანაც ბანკის მიერ მონარჩენი ვალის დაზღვევის შემთხვევაში მხოლოდ ბანკის ინტერესები დგას ურთიერთობის ცენტრში, მით უფრო უნდა ჰქონდეს დამზღვევ ბანკს უფლება, ყოველგვარი თანმიმდევრობის დაუცველად, პირდაპირ მსესხებელს/მის მემკვიდრეს მოსთხოვოს გადახდა.

2. გერმანულ გადაწყვეტილებაში ბანკს მსესხებლისაგან/მისი მემკვიდრისაგან პირდაპირი მოთხოვნის უფლება აქვს, სულ მცირე, მაშინ, როდესაც სადაზღვეო კომპანიას აქვს არგუმენტები მის მიერ არგადახდის სასარგებლოდ: მზღვეველის რეალურ კონტრარგუმენტს, რის გამოც ის უარს ამბობდა ბანკისათვის გადახდაზე, წარმოადგენდა მსესხებლის მიერ განპირობებული გარემოება. გერმანული პრაქტიკიდან მოყვანილ ამ შემთხვევაში ეს იყო მზღვეველისთვის ინფორმაციის მიუწოდებლობა. ქართული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში საქმე ეხებოდა სადაზღვეო შემთხვევის ბრალეულ გამონწევას, რაც ასევე ათავისუფლებდა მზღვეველს და შესაბამისად გერმანული სასამართლოს ამ მოძველებულ პარადიგმაშიც კი საკმარისი იქნებოდა ბანკის მხრიდან მზღვეველისთვის წინასწარ მიმართვის ბარიერის მოსახსნელად.

თუმცა, როგორც ქვემოთ მოცემული მეორე გერმანული გადაწყვეტილებიდან გამომდინარეობს, ამ შეცვლილ პარადიგმაში დამზღვევს თავისუფლად უნდა ჰქონდეს არჩევის საშუალება, თუ რომელი მოვალისაგან მოითხოვს გადახდას, საერთოდ სადაზღვეოსათვის მიმართვის გარეშეც კი, როგორც ამას საბოლოოდ პი-

რდაპირ ამბობს დიუსელდორფის უმაღლესი სამხარეო სასამართლო თავის 2019 წლის გადაწყვეტილებაში, რომელიც ბოლოსკენ იქნება მოყვანილი, თუმცა მანამდე უპრიანია იმ გადაწყვეტილების მოყვანა, სადაც კიდევ ერთხელ არის შეჯამებული ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის ურთიერთობის წარმმართველი პრინციპები, უფრო ზუსტად კი, ბანკის ინტერესების გატარების აბსოლუტური პრიმატი.

ბ) OLG Dresden, Beschl. v. 8. 6. 2020 – 4 W 397/20 – დამზღვევი ბანკის ინტერესების პრიმატი

დრეზდენის უმაღლესმა სამხარეო სასამართლომ თავის 2020 წლის გადაწყვეტილებაში კიდევ ერთხელ ცალსახად ნათელყო, თუ როგორ უნდა განიმარტოს შეთანხმება დამზღვევი ბანკსა და დაზღვეულ მსესხებელს შორის და გააკეთა ეს უკვე თანამედროვე შეცვლილ ეკონომიკურ (სადაზღვეო პროდუქტის ფასის ძირითად ნაწილს ბანკი იხდის) და სამართლებრივ (საკუთარი მოთხოვნა დამზღვევის მიმართ აქვს მხოლოდ დაზღვეულს) პარადიგმაზე მორგებულად.

ფაქტობრივი გარემოებები: მსესხებელმა განცხადებით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა საპროცესო ხარჯებთან დაკავშირებული შემწეობა (*Prozesskostenhilfe*) იმ სარჩელთან დაკავშირებით, რომლის აღძვრასაც ის აპირებდა სადაზღვეო კომპანიის წინააღმდეგ, რომელთანაც დაზღვეული იყო მის მიერ ავტომანქანის დასაფინანსებლად ბანკიდან აღებული კრედიტი ამ ბანკის მიერ დადებული ჯგუფური დაზღვევის ფარგლებში. 2016 წელს მისი ეს ავტომანქანა განადგურდა ავარიის შედეგად. სადაზღვეო კომპანიამ პირდაპირ ბანკს გადაუხადა 4.400 ევრო სადაზღვეო ხელშეკრულების პირობების თანახმად. მსესხებელი მიიჩნევს, რომ მზღვეველი დამატებით ვალდებული იყო აენაზღაურებინა მისთვის ავარიის შედეგად გამოწვეული მთლიანი ზიანი – 34.223 ევრო, გამომდინარე იქიდან, რომ დაზღვევის ხელშეკრულების შესაბამის პირობებში მითითებული იყო: „სადაზღვეო დაცვით მოცულია ავტომანქანის

სრული განადგურების ეკონომიკური შედეგები“. მსესხებელი ასევე მიიჩნევდა, რომ სწორედ ის იყო ამ მოთხოვნის მზღვეველის მიმართ ნარდგენაზე უფლებამოსილი პირი (აქტიური ლეგიტიმაცია).

სასამართლოს მოტივებიდან: 1. განსხვავებით წინა ინსტანციის სასამართლოსაგან, რომელმაც მსესხებლის სასარგებლოდ დაადგინა, რომ მონარჩენი კრედიტის ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში სახეზეა „სხვის ხარჯზე დაზღვევა“, დრეზდენის უმაღლესმა სამხარეო სასამართლომ ამ თავის გადაწყვეტილებაში კიდევ ერთხელ გაიმეორა და განამტკიცა უკვე დადენილი პრაქტიკა.⁵⁷ კერძოდ, სასამართლოს მიხედვით, ეს „სხვის ხარჯზე დაზღვევა“ სახეზეა მხოლოდ მაშინ, როდესაც დამზღვევი საკუთარი სახელით აზღვევს სხვის ინტერესს. ეს აქ სახეზე არ არის, რადგან მონარჩენი კრედიტის ჯგუფური დაზღვევისაგან უპირატესად საკრედიტო ინსტიტუტი, როგორც კრედიტის გამცემი, იღებს სარგებელს, რადგან ის თავს იზღვევს მსესხებლის გამოთიშვისაგან და მის მიერ კრედიტის გადაუხდელობის რისკისაგან. ბანკს, როგორც სესხის გამცემს და ამავდროულად დამზღვევს, არ აქვს მიზანი დააზღვიოს მსესხებლის ინტერესები; ამ ტიპის ხელშეკრულებები ემსახურება მხოლოდ საკრედიტო ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ბანკის მოთხოვნების უზრუნველყოფას და იდება მათთან ურთიერთკავშირში. ამგვარად, მონარჩენი კრედიტის ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში არ არის სახეზე „სხვის ინტერესის“ დაზღვევა და არც ამ ტიპის ურთიერთობისათვის შექმნილი წესები გამოიყენება.⁵⁸

2. ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, მანქანის განადგურებასთან დაკავშირებული რისკები და უარყოფითი ეკონომიკური შედეგები, რომლებიც დგებოდა არა ბანკის, არამედ მხოლოდ მსესხებლის მიმართ, ამ ჯგუფური დაზღვევის ფარგლებში დაცული და ფინანსურად გაენიჭრალებული არ ყოფილა. რის გამოც სასამართლომ უარყო მსესხებლის მოთხოვნის არსებობა.

⁵⁷ OLG Köln, Urt. v. 26.3.2010- 20 U 198/09.

⁵⁸ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 426; Franz, VersR 2008, ზემოთ სქ. 22, 1565 ff.

3. რაც შეეხება მსესხებლის პოზიციას, რომ, გამომდინარე იქიდან, რომ ბანკი თავს იკავებდა მის მიერ სადაზღვეოსთან დადებული ჯგუფური ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის განხორციელებისაგან, მას ჰქონდა უფლება, თავად აღედრა სარჩელი სადაზღვეოს წინააღმდეგ (ამ უკანასკნელის მიერ ბანკისათვის გადახდის მოთხოვნით), ეს საკითხი სასამართლომ გადაუწყვეტელი დატოვა, რადგან მოთხოვნა ისედაც არ არსებობდა.

კომენტარი: პირველ რიგში, გერმანულმა სასამართლომ თავის სახელმძღვანელო წინადადებაშივე ცხადყო, რომ, მონარჩენი ვალის ჯგუფური დაზღვევების შემთხვევაში, ბანკსა და მსესხებელს შორის შეთანხმების პირობების განმარტებისას გადამწყვეტია მხოლოდ ბანკის პერსპექტივა და ეს პირობები მის სასარგებლოდ განიმარტება, რადგან ეს დაზღვევა მხოლოდ მის ინტერესებს ემსახურება. მსესხებელი-დაზღვეულის პერსპექტივა პრინციპულად უმნიშვნელოა. გარდა ამისა, აქ ნიშანდობლივია შემდეგი: არც ერთი ინსტანციის სასამართლომ პრინციპულად არ უარყო იმის თეორიული შესაძლებლობა, რომ მსესხებელი შეიძლება იყოს უფლებამოსილი, აღძრას სარჩელი სადაზღვეოს წინააღმდეგ ბანკის მოთხოვნის განსახორციელებლად, თუ ბანკი თავს იკავებს თავად გააკეთოს ეს. აქედან ნათელია, რომ, პირველ რიგში, ბანკს აქვს თავის შეკავების უფლება, ანუ იმის უფლება, რომ არ უჩივლოს სადაზღვეოს და არ „დაისაჯოს“ ამისთვის მსესხებლის მიმართ თავისი მოთხოვნის განუხორციელებლად ქცევით. გარდა ამისა, ბანკი არ არის მსესხებლის მინდობილი პირი და არ ევალება სადაზღვეოს მოსთხოვოს იმაზე მეტი, ვიდრე ის თავად თვლის საჭიროდ. ამ შემთხვევაში სადაზღვეო ხელშეკრულებით რეალურად მოცული რომ ყოფილიყო ის ანაზღაურებაც, რასაც ითხოვდა მსესხებელი, სასამართლო ან თავად მას ჩათვლიდა ამ დავაში აქტიური ლეგიტიმაციის მქონედ, ან, მაქსიმუმ, ბანკს დაავალებდა სადაზღვეოს წინააღმდეგ არსებული ამ მოთხოვნის დათმობას, სესხიდან წარმოშობილი უფლებების განხორციელებადობის შეუფერხებლად.

ეს ყველაფერი შეესატყვისება იმ შეცვლილ პერსპექტივას, რომელიც ახასიათებს ნამდვილ

ჯგუფურ დაზღვევას, ზემოთ მოყვანილ პირველ გერმანულ გადაწყვეტილებაში აღწერილი ჩარჩო-ხელშეკრულებისაგან ან ნებისმიერი იმ ხელშეკრულებისაგან განსხვავებით, როდესაც სადაზღვეო კომპანიასთან კონტრაქტებს თავად მსესხებელი, აქვს დამოუკიდებელი მოთხოვნა მის მიმართ და შეიძლება საუბარი ამ ურთიერთობის ფარგლებში მისი ინტერესებისათვის დამოუკიდებელი წონის მინიჭებაზე. ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში ამგვარი რამის გაკეთება შეუძლებელია. აქ სადაზღვეო ურთიერთობა და მასთან დაკავშირებული შიდა ურთიერთობა ბანკსა და მსესხებელს შორის მთლიანად და ექსკლუზიურად ბანკის ინტერესების გარშემოა კონსტრუირებული. ამ დაზღვევის ხელშეკრულების დადებით ის იძენს დამატებით მოვალეს ისე, რომ არ უნდა დაკარგოს წინა მოვალე და მის მიმართ მოთხოვნის განხორციელების შესაძლებლობა, რადგან, როგორც უკვე აღინიშნა, ყველა სხვა გადაწყვეტა წინააღმდეგობაში იქნებოდა ამ ურთიერთობის მიზანთან.

გ) BGH, Urteil vom 8. 11. 2000 - IV ZR 298/99 (Bamberg) – მესამე პირის დაზღვევა, რომელიც როგორც მის საკუთარ, ისე დამზღვევის ინტერესებშია – წინმსწრებად ჩივილის აუცილებლობის არარსებობა

გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, რომელიც მესამე პირის დაზღვევას შეეხებოდა, უარყო დამზღვევის მხრიდან წინმსწრებად ჩივილის ვალდებულება, არა მხოლოდ ამ დაზღვევის მიერ ექსკლუზიურად საკუთარი ინტერესის დაზღვევისას, არამედ მაშინაც კი, როდესაც მის ინტერესთან ერთად დაზღვეულის ინტერესიც იყო თანადაზღვეული. კერძოდ, ამ შემთხვევაში საქმე ეხებოდა ნივთის, გაქირავებული შენობის, დაზღვევას, როდესაც გამქირავებული იყო დამზღვევი, ხოლო დამქირავებელი კი დაზღვეული. გაქირავებული ნივთის დაზღვევა დაზიანებისა და განადგურებისაგან თანაბარწილად არის როგორც გამქირავებლის, ასევე დამქირავებლის ინტერესებში, რადგან ემსა-

ხურება ამ უკანასკნელის ნივთის შენარჩუნების ინტერესის (Sacherhaltungsinteresse) უზრუნველყოფას.⁵⁹

გერმანული სასამართლოს მიხედვით, ამ შემთხვევაშიც კი, გამქირავებელს შეიძლება ჰქონდეს პატივისცემის ინტერესი, ნივთის დაზიანებისა თუ განადგურებისას, უჩივლოს მხოლოდ დამქირავებელს და მოსთხოვოს ზიანის ანაზღაურება. ეს პატივისცემის ინტერესი, მზღვევლისათვის მოთხოვნის არნაყენებისა, შეიძლება გამოიხატოს იმაში, რომ მას ჩივილის შემთხვევაში ემოქრება მზღვევლის მხრიდან სადაზღვეო ხელშეკრულების მოშლა ან ელის ხანგრძლივი და რესურსების გამხარჯველი პროცესი მის წინააღმდეგ. ყველა ამ და მსგავს შემთხვევაში გამქირავებელს შეუძლია პირდაპირ დამქირავებელს წარუდგინოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა და არ ედავოს სადაზღვეოს.⁶⁰

მონარჩენი ვალის დაზღვევის შემთხვევაში, როდესაც მხოლოდ დამზღვევი ბანკის ინტერესია სადაზღვეო ხელშეკრულებით უზრუნველყოფილი, გამომდინარეობს „მით უფრო“-არგუმენტი ბანკის სასარგებლოდ. ამ სიტუაციაში მას უნდა ჰქონდეს ცალსახა არჩევანი, თუ ვისგან მოითხოვს დაკმაყოფილებას, რაზეც პირდაპირ საუბრობს დიუსელდორფის სასამართლო თავის ქვემოთ მოყვანილ გადაწყვეტილებაში.

დ) OLG Düsseldorf, Urteil vom 30. 11. 2018 (I-7 U 10/18) – ბანკის უფლება მოითხოვოს გადახდა სესხიდან სადაზღვეოსათვის წინასწარ მიმართვის გარეშე

როგორც უკვე არაერთხელ იქნა ნახსენები, ამ კონტექსტში ყველაზე მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას წარმოადგენს დიუსელდორფის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს 2019 წლის გადაწყვეტილება, რომელიც არის შეჯამება ყველა ზემოთ გამოთქმული პრინციპისა და მოსაზრებისა. აქ გერმანულმა სასამართლომ პირდაპირ განაცხადა, რომ მსესხებლის მიერ თება

ბანკის მიერ დადებულ ჯგუფური დაზღვევის ხელშეკრულებასთან არ წარმოუშობს მას უფლებას, მოსთხოვოს ბანკს სადაზღვეოს მიმართ წინმსწრებად ჩივილი კრედიტის მონარჩენი ნაწილის გადახდის მოთხოვნამდე.

ფაქტობრივი გარემოებები: მოსარჩელემ და მისმა ქმარმა 20.5.2010-ში მოპასუხე ბანკისგან აიღეს სესხი, მანქანის ნასყიდობის ფასის დასაფინანსებლად. სესხის ნეტო თანხა შეადგენდა 23 566,71 ევროს, ხოლო სესხის მთლიანი თანხა – 42 976,80 ევროს. მოსარჩელის ქმარმა განაცხადა თანხმობა მიერთებოდა ჯგუფური დაზღვევის ხელშეკრულებას, რომელიც ჰქონდა დადებული მოპასუხე ბანკს სადაზღვეო კომპანიასთან. ამისთვის შეთანხმებული საზღაური იყო 5430,47 ევრო.

7.7.2016-ში მოსარჩელის ქმარი გარდაიცვალა. ამის შემდეგ სადაზღვეო კომპანიამ მოპასუხეს გადაუხადა 8122,06 ევრო. ამ გადახდის დაჯამების შემდეგ სესხის დარჩენილმა დაუფარავმა თანხამ 17.5.2017-სთვის შეადგინა 16119,37 ევრო.

მოსარჩელემ აღძრა ნეგატიური აღიარებითი სარჩელი და ითხოვდა აღიარებას, რომ ბანკს არ ჰქონდა მის მიმართ სესხიდან მოთხოვნის განხორციელების უფლება, რადგან მზღვეველი ვალდებული იყო, სრულად დაეფარა მისი მეუღლის გარდაცვალების მომენტისათვის ბანკის წინაშე არსებული ვალი. ნებისმიერ შემთხვევაში ბანკი, როგორც დამზღვევი, ვალდებული იყო მოსარჩელის ინტერესების განსახორციელებლად ეჩივლა მზღვეველისათვის.

სარჩელი არც ერთმა ინსტანციამ არ დააკმაყოფილა.

სასამართლოს მოტივებიდან: 1. დიუსელდორფის უმაღლესმა სამხარეო სასამართლომ სარჩელი მიიჩნია დაუსაბუთებლად. მოსარჩელის მოთხოვნა, მომხდარიყო იმის აღიარება, რომ ბანკს მის მიმართ მოთხოვნების განხორციელების უფლება არ ჰქონდა, მოკლებული იყო ყოველგვარ სამართლებრივ საფუძველს, რადგან ის სწორედ იმის დაფუძნებით ვალდებული იყო, გადაეხადა ბანკისათვის სესხის დაუფარავი ნაწილი.

2. მოპასუხე ბანკის მოთხოვნა სესხის თანხის დაბრუნებასთან დაკავშირებით ჯერ არ

⁵⁹ BGH VersR 1988, 949.

⁶⁰ Prölss, Stille Teilhabe an fremden Versicherungsverträgen - zur konkludenten Einbeziehung von Drittinteressen in der Sachversicherung, r + s 1997, 221.

იყო შესრულებული. მზღვეველს ჯერ არ ჰქონდა გადახდილი, რის გამოც, სესხის დაფარვის მოთხოვნა არ იყო გაქარწყლებული შესრულების შედეგად.

3. მოპასუხე ბანკის მოთხოვნა სესხის დაფარვასთან დაკავშირებით არ იყო განუხორციელებელი გსკ-ის 242-ე პარაგრაფიდან [კეთილსინდისიერების პრინციპი] გამოყვანილი პრინციპის – *dolo agit, qui petit, quod statim redditurus est*⁶¹ – მიხედვით. მხარეებს შორის არსებული სახელშეკრულებო ურთიერთობის საფუძველზე მოპასუხე ბანკი არ არის ვალდებული, სესხიდან გადასახდელი თანხა სარჩელის აღძვრის გზით გადაახდევინოს სადაზღვევოს.

4. მზღვეველმა 13.9.2016-ში გამოგზავნილი წერილით უარი თქვა სადაზღვეო ანაზღაურების სახით ბანკისათვის დამატებით რაიმე თანხის გადახდაზე. მოპასუხე ბანკს არ აქვს ვალდებულება მზღვეველს ედავოს და სარჩელის წაყენების გზით მოსთხოვოს ეს თანხა. ბანკს ეს ვალდებულება არ ეკისრება მასსა და მოსარჩელე მსესხებელს შორის წარმოშობილი „სხვისი საქმეების მოგვარების“ ხელშეკრულებიდან (*Geschäftsbesorgungsverhältnis, Senat vom 4. 12. 2015 – I-7U 140/14 – juris Rn. 21*), რომელიც წარმოიშვა მოსარჩელის მიერ ჯგუფურ დაზღვევასთან მიერთებით. თუმცა მოპასუხე ბანკი ვალდებულია დაუთმოს მოსარჩელეს საკუთარი მოთხოვნები მზღვეველის მიმართ (*Senat vom 4. 12. 2015 – I-7U 140/14 – juris Rn. 21*).

კომენტარი: ამ გადაწყვეტილებით დიუსელდორფის სასამართლომ, გააგრძელა რა მის მიერ ოთხი წლის წინ⁶² განვითარებული ხაზი, ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად უარყო ბანკის ვალდებულება, ედავოს მზღვეველს და ამ წინმსწრები ჩივილის გარეშე არ ჰქონდეს მსესხებლის მიმართ მოთხოვნის განხორციელების უფლება. ბანკი უფლებამოსილია შეუფერხებლად განახორციელოს მოთხოვნა მსესხებლის მიმართ და სანაცვლოდ ვალდებულია დაუთმოს მას მხოლოდ მოთხოვნა მზღვეველის მიმართ.

⁶¹ არაკეთილსინდისიერად იქცევა ის, ვინ ითხოვს იმას, რაც დაუყოვნებლივ უკან დასაბრუნებელი აქვს.

⁶² OLG Düsseldorf BeckRS 2016, 1540.

ეს წარმოადგენს ერთადერთ ლოგიკურ დასკვნას ჯგუფური დაზღვევის იმ ურთიერთობისათვის, რომლის ცენტრშიც მხოლოდ ბანკის ურთიერთობის უზრუნველყოფა დგას.⁶³

VII. შედარება მონარჩენი ვალის დაზღვევის სამ მოდელს შორის – ბანკის მიერ მოვალის არჩევის კონტექსტში

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საბანკო პრაქტიკაში კრედიტის დაზღვევა არ არის აუცილებელი, რომ „ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის“ ფორმით იყოს კონსტრუირებული, არამედ მის გვერდით არსებობს „არანამდვილი ჯგუფური დაზღვევა“ და „ჯგუფური დაზღვევის ჩარჩო ხელშეკრულება“. ამ ორ უკანასკნელ შემთხვევაში მსესხებელს თავად უწევს სადაზღვეო კომპანიასთან სამართლებრივ ურთიერთობაში შესვლა, მასთან კონტაქტი და გარკვეულ შემთხვევებში – ცალკეული ინდივიდუალური პირობების შეთანხმება (რაც ბანკსა და სადაზღვევოს შორის ხელშეკრულებით დადგენილი არ არის). ეს ზრდის დაზღვევის ხარჯებს, ჩვეულებრივ, ასევე სადაზღვეო პრემიასაც და, ამგვარად, როგორც ფინანსურ, ისე სამართლებრივ ტვირთად აწვება კლიენტს. მსესხებლის მხრიდან სადაზღვეო კომპანიასთან პირდაპირი კონტრაქტებიდან არც ბანკი და არც თავად ეს

⁶³ რაც შეეხება მოთხოვნის დათმობის ტექნიკურ მხარეს, ეს უნდა მოხდეს გარიგებისმიერი ცესიის გზით და წარმოადგენს მსესხებლის შესაგებელს ბანკის წინააღმდეგ. კერძოდ, მოთხოვნის განხორციელების შემაფერხებელ შესაგებელს, ისეთივე, როგორიც არის სკ-ის 369-ე, 163 III, 980 II და ა. შ. მუხლები. მოპასუხე მსესხებლის მიერ, ბანკის სასარჩელო მოთხოვნის წინააღმდეგ ამ შესაგებლის აღძვრის შემთხვევაში, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება, რომლის სარეზოლუციო ნაწილში მითითებულია, რომ მოპასუხეს ევალება დაფაროს მონარჩენი სესხი მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ბანკი დაუთმობს მას მზღვეველის მიმართ მოთხოვნას (ერთდროულად შესრულება). როგორც ყველა სხვა შესაგებლის შემთხვევაში, აქაც სასამართლო მას თავისი ინიციატივით არ ამოწმებს, კერძოდ, თუ მოპასუხე მსესხებელი მასზე არ აპელირებს, სასამართლო ბანკის მოთხოვნის განხორციელებას საკუთარი ინიციატივით არ დაადებს პირობად ბანკის მხრიდან მოთხოვნის დათმობას.

მსესხებელი სარგებელს არ იღებენ, რადგან ეს უკანასკნელი, ჩვეულებრივ, ვერ ახერხებს სადაზღვევოსთან უფრო უკეთესი პირობების შეთანხმებას (მისთვის დარჩენილი მოსალაპარაკებელი ასპარეზის ფარგლებში), ვიდრე ბანკი, რადგან ეს უკანასკნელი, არის რა უფრო გამოცდილი „მოთამაშე“ ბაზარზე, კლიენტთან შედარებით შეუსაბამოდ მეტი რესურსების მქონე და კლიენტის ინტერესი რეალურად მისი საკუთარი ინტერესია, რომელსაც გაცილებით უფრო ეფექტიანად იცავს, ვიდრე თავად ეს კლიენტი. მართალია, ამ არგუმენტის ნაწილობრივ გაქარწყლება შეიძლება იმაზე მითითებით, რომ ამ ორი მოდელის შემთხვევაშიც რეალური შუამავალი მსესხებელსა და სადაზღვევოს შორის არის ბანკი და ხელშეკრულების ძირითადი რეგულატორული ბირთვიც მის მიერაა შეთანხმებული. თუმცა შეუძლებელია იმის უარყოფა, რომ ბანკის მიერ ერთიანი ხელშეკრულების ფარგლებში დაზღვევა უფრო იაფი ღირს, ვიდრე დამზღვევთან ცალ-ცალკე ხელშეკრულების დადება.

გარდა ამისა, თავად მსესხებლისათვისაც/მისი მემკვიდრისათვისაც მოსახერხებელია, რომ ბანკს ჰქონდეს არა მხოლოდ მოთხოვნა სადაზღვევოს წინააღმდეგ (მხოლოდ მოთხოვნის მინიჭება ყველა ამ მოდელის შემთხვევაშია შესაძლებელი), არამედ ბანკი იყოს მზღვეველთან დადებული ხელშეკრულების მხარე, რადგან, როგორც ამას გერმანული სტატისტიკა აჩვენებს, სწორედ ამ შემთხვევაში ახორციელებს ბანკი ნებაყოფლობით თავის მოთხოვნას, პირველ რიგში, სადაზღვევოს მიმართ, ხოლო იმ დროს, როდესაც სადაზღვევოსთან დადებული ხელშეკრულების მხარე მსესხებელია, სადაზღვევოსთან დავის წარმოება სწორედ მას უწევს.

სადაზღვევოსთან დადებული მხარის სტატუსი ბანკს ანიჭებს ისეთ გარდაქმნით და სხვა ტიპის სახელშეკრულებო მოთხოვნის უფლებებს, როგორებიცაა: გასვლა, გადასახდელი სადაზღვეო პრემიის ოდენობის შემცირება, მზღვეველის გაფრთხილება და, გარდა ამისა, მაგალითად, გადაზღვევის შესაძლებლობა, თუ ბანკი მოახერხებს სხვა სადაზღვეო კომპანიასთან უფრო ხელსაყრელი ხანგრძლივი თანამშრომლობის პირობების შეთანხმებას და ა. შ. ყველა

ამ უფლების ეფექტიანი გამოყენების შესაძლებლობას მსესხებელი მოკლებულია და მისსავე ინტერესებშია, რომ ხელშეკრულების მხარე იყოს ბანკი, მის ხელში იყოს ამ უფლებების გამოყენება, რადგან თავად მსესხებელიც იღებს აქედან არაპირდაპირ სარგებელს. როგორც ამას გერმანული პრაქტიკა⁶⁴ ამტკიცებს, კრედიტის დაზღვევის დროს დავები ძირითადად წარმოიშობა პირდაპირ მსესხებელსა და სადაზღვევოს შორის ხელშეკრულების დადებისას, მაშინ, როდესაც ბანკსა და სადაზღვევოს შორის ხელშეკრულების დადებისას ისინი ჩვეულებრივ მსესხებლისა და სასამართლოს „შენუხების“ გარეშე არეგულირებენ სადაო საკითხებს – თანამედროვე გერმანულ პრაქტიკაში უზვადაა დავები მონარჩენი ვალის დაზღვევიდან, რომელიც მსესხებელმა თავად დადო სადაზღვეო კომპანიასთან, მაშინ როდესაც შემთხვევა, როდესაც ბანკის მიერ დადებული ხელშეკრულებიდან პრობლემური გახდა დამზღვევისაგან დაკმაყოფილების მიღება, არ იძებნება. ამასთან კრედიტის დაზღვევის არახელსაყრელი პირობებისაგან/ამორალურობისაგან მსესხებელი ყველა ამ შემთხვევაში თანაბრად არის დაცული და მას მისი ინტერესების ხელყოფის რაიმე განსაკუთრებული რისკი არ ემუქრება, რადგან ბანკის მიერ დადებული ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევაც და სესხიც წარმოადგენენ დაკავშირებულ გარიგებებს სკ-ის 370-ე მუხლის მიხედვით.⁶⁵

ამგვარად, ამ პრაქტიკული პერსპექტივის გათვალისწინებითაც, ყველასათვის მომგებიანია, რომ ბანკმა დადოს სადაზღვეო კომპანიასთან ხელშეკრულება და თავად დააზღვიოს მსესხებელი. თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ ბანკს ეს იმ ფასად დაუჯდება, რომ დაკარგავს მსესხებლის/მისი მემკვიდრის მიმართ მოთხოვნის განხორციელების შესაძლებლობას მზღვეველის მიმართ წინმსწრები ჩივილის გარეშე – რასაც ცალსახად უარყოფს გერმანული სასამართლო,

⁶⁴ შდრ. AG Göttingen NZI 2011, 294; LG Dortmund NJW-RR 2010, 1122; BGH BKR 2010, 193; LG Saarbrücken VersR 2014, 1197 და ა. შ.

⁶⁵ BGH BKR 2021, 164 Rn. 11; BGHZ 184, 1; OLG Frankfurt a. M. VuR 2014, 144 = BeckRS 2014, 2831; *Stackmann*, Aktuelle Rechtsprechung zum Bankrecht, NJW 2021, 2407.

ბანკები უარს იტყვიან სადაზღვევოსთან პირდაპირ კონტრაქტირებაზე. უარს იტყვიან, საერთოდ მსესხებლის მიერ სადაზღვევოსთან დადებული მოთხოვნის პირდაპირ (სკ-ის 349 I მუხლის მიხედვით მესამე პირის სტატუსით) მოპოვებაზეც კი, რადგან ამ მოთხოვნაზე წვდომა ბანკს ისედაც აქვს მსესხებლის/მემკვიდრის მიმართ სესხიდან მოთხოვნის განხორციელების ფარგლებში – შეუძლია დააყადაღოს ის მსესხებლის/მემკვიდრის მიმართ სარჩელის აღძვრისთანავე⁶⁶. ამით ისინი მსესხებელსა/მის მემკვიდრესა და სადაზღვევოს ერთმანეთის პირისპირ დატოვებენ, რაც უმთავრესად ამ მსესხებლის ინტერესებს დააზიანებს, მას მოუწევს სხვის მიერ მოხაზული ჩარჩოს მიხედვით დადებული ხელშეკრულებიდან წარმომდგარი მოთხოვნების დამოუკიდებლად განხორციელება, რაც დაკავშირებულია მთელ რიგ ფინანსურ და სამართლებრივ პრობლემებთან. ამ დროს ბანკი რჩება პასიური სადაზღვევოს მიმართ – უჩივის მსესხებელს/მემკვიდრეს, „იღებს“ მისგან, რისი ამოღებაც შესაძლებელია და სარეზერვოდ სთხოვს მას მზღვეველის მიმართ მოთხოვნის დათმობას. ამ მოდელში ბანკის ინტერესები სრულად არის დაზღვეული, ხოლო მსესხებელს/მემკვიდრეს კი ყოველთვის ორი დავის წარმოება უწევს, მაშინ, როდესაც ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში ბანკი, მიუხედავად იმისა, რომ აქვს ამის უფლება, პირველ რიგში, გადახდას სთხოვს არა მსესხებელს/მემკვიდრეს, არამედ სადაზღვევოს და, ჩვეულებრივ, ყველაფერი დავის გარეშე მთავრდება. სადაზღვევოსა და ბანკს აკავშირებთ რა ხანგრძლივი საქმიანი ურთიერთობა, სადაზღვეო არ არის დაინტერესებული, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლო დავაში გადაზარდოს ბანკის მოთხოვნა და შეარყიოს ამით მათი ურთიერთობის საფუძვლები. გარდა ამისა, ბანკი, მისი პროფესიონალი იურისტების რესურსის გათვალისწინებით, უფრო უკეთ ახერხებს სადაზღვევოს მიმართ საკუთარი უფლებების დაცვას მის მიერვე შეთანხმებული ჩარჩო-ხელშეკრულებიდან.

⁶⁶ გამომდინარე იქიდან, რომ ეს სადაზღვეო მოთხოვნა სწორედ ბანკის წინაშე ვალის უზრუნველყოფას ემსახურება.

შესაბამისად, იმ პრაქტიკის დამკვიდრებით, რომ ბანკი ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ განახორციელებს მსესხებლის/მემკვიდრის მიმართ საკუთარ მოთხოვნას, სანამ უშედეგოდ არ იძავებს სადაზღვეო კომპანიის მიმართ, მივიღებთ საპირისპირო შედეგს, რომელიც, საბოლოო ჯამში, ისევ მსესხებლებს დააზიანებს, გაზრდილი პროცენტებისა და სადაზღვევოსთან პირდაპირი კონტრაქტირებისა და თანმდევი ტვირთის ამ უკანასკნელისათვის გადაკისრების სახით. ეს იქნება მსესხებლის დაცვის მიზნის სრული აბერაცია.

VIII. დაზღვეულის მოთხოვნა მზღვეველის მიმართ – ნამდვილი ჯგუფური დაზღვევის შემთხვევაში

მონარჩენი ვალის ნამდვილი ჯგუფურ დაზღვევის დროს ეს ხელშეკრულება, რომელიც იდება ბანკსა და სადაზღვევოს შორის, ჩვეულებრივ, დაზღვეულს არ ანიჭებს პირდაპირი მოთხოვნის უფლებას მზღვეველის მიმართ.⁶⁷ საკითხი, შეიძლება თუ არა ჰქონდეს მსესხებელს/მის მემკვიდრეს შესაძლებლობა, საკუთარი სახელით წარუდგინოს მზღვეველს ბანკის მოთხოვნა მაშინ, როდესაც ეს უკანასკნელი თავს იკავებს ამის გაკეთებისაგან, გერმანულ სასამართლოს ამომწურავად ჯერჯერობით არ გადაუწყვეტია.⁶⁸ თუმცა, ნებისმიერ შემთხვევაში, ბანკს აქვს ვალდებულება, რომ როდესაც ის გადახდას მოსთხოვს არა სადაზღვევოს, არამედ მსესხებელს/მემკვიდრეს ამ სესხის ხელშეკრულებიდან, სანაცვლოდ დაუთმოს მას მზღვეველის მიმართ მოთხოვნა.⁶⁹ გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში⁷⁰ განიხილავენ მსესხებლის/მისი მემკვიდრის პირდაპირი მოთხოვნის უფლების წარმოშობის თეორიულ შესაძლებლობას, როდესაც ის სადაზღვეო შემთხვევის დადგომის შემდეგაც აგრძელებს ბანკისთვის პრო-

⁶⁷ OLG Köln vom 26.3.2010- 20 U 198/09; Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 427.

⁶⁸ OLG Dresden r+s 2020, 474.

⁶⁹ OLG Köln vom 26.3.2010- 20 U 198/09; OLG Düsseldorf BeckRS 2016, 1540; OLG Düsseldorf VersR 2019, 801.

⁷⁰ Göbel/Köther, VersR 2015, ზემოთ სქ. 18, 428.

ცენტების გადახდას, თუმცა ჯერჯერობით ეს შესაძლებლობა უარყოფილია და სასამართლო პრაქტიკაც დუმს ამასთან დაკავშირებით.

IX. შეჯამება

ამგვარად, გერმანულ სამართალში ცალსახად გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, ბანკის მიერ კრედიტის დაზღვევა წარმოადგენს ფორმალურად მესამე პირის (უფრო სწორად, მესამე პირის მეშვეობით), თუმცა რეალურად საკუთარი ინტერესის დაზღვევას. დაზღვეული მსესხებელი/მისი მემკვიდრე იღებს მხოლოდ რეფლექსურ სარგებელს – სადაზღვეო შემთხვევის დადგომა საბოლოო ჯამში მას ათავისუფლებს გადახდისაგან იმგვარად, რომ ბანკი ან

საკუთარი ინიციატივით პირდაპირ სადაზღვეოსგან ითხოვს ანაზღაურებას და იღებს მას, ან, მართალია, მსესხებელს/მის მემკვიდრეს უწევს გადახდა, თუმცა შემდეგში შეუძლია სადაზღვეოსაგან მიიღოს ანაზღაურება. მაგრამ ეს ვერ შეუქმნის დაზღვეულ მსესხებელს მოლოდინს, რომ ბანკი, რომელიც რეალურად იხდის ამ დაზღვევისათვის, და დაზღვევის დადებაზე თანხმობა წარმოადგენს ხელსაყრელი კრედიტის მიღების წინაპირობას (ბანკის მხრიდან დათმობა), დამატებით კიდევ შეიკვეცს საკუთარ უფლებებს და თუნდაც ერთ ცალკეულ სიტუაციაში თავს ჩაიგდებს უარეს მდოგმარეობაში, ვიდრე ამ დაზღვევის ხელშეკრულების დადების გარეშე. ბანკს შეუძლია შეუზღუდავად განახორციელოს თავისი უფლებები როგორც მსესხებლის, ისე სადაზღვეო კომპანიის მიმართ.